

**Билимдан ёзилар
бор тугун, чигал,
Билим бил,
уқув ол ўзинг
ҳар маҳал.**

Юсуф Хос
ХОЖИБ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ ИШЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ВА РА҆БАТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТИЗИМИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТҮҒРИСИДА

Монополияга қарши ишларни тартибга солиш тизимини янада тақомиллаштириш, рақобат мұхитини изчил ривожлантириш, табии монополиялар корхоналари фаолиятини назорат қилишини күчтіриш ва хұжалик юритувчи субъектлар томонидан нархларнинг асессиз оширилишига йўл қўймаслик, иқтисодий начор корхоналарни молиявий соғломлаштириш ишларини фаоллаштириш мақсадида:

1. Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш, рақобат ва тадбиркорликни кўллаб-куvvatлаш давлат қўмитаси Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси этиб қайта ташкил қилинсин.

2. Куйдагилар Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасининг асосий вазифалари ҳамда фаолияти йўналишлари этиб белгилансин:

монополияга қарши самарали сиёсатни амалга ошириш, монополистик фаолиятни чеклаш тўғрисидаги ва табии монополиялар хақидаги қонун хужжатларига риоя этилишини назорат қилиш;

республикада рақобат мұхитини ривожлантириш, товарлар (хизматлар, ишлар) бозорларида, биринчи навбатда ички истеъмол бозорида ва реклама соҳасида ноинсоф рақобатга чек қўйиш, маҳаллий давлат бошқаруви ва давлат ҳокимияти органлари томонидан хўжалик юритувчи субъектларга нисбатан ноқонуни хатти-харакатларга йўл қўймаслик учун хукукий майдонни янада тақомиллаштириш, жамоат тузилмалари билан чамбарчас мувофиқлаштирилган ҳолда истеъмолчиларнинг қонуний манфаатлари ва хукуqlarini ҳимоя қилиш борасидаги чора-тадбирларни амалга ошириш;

(Давоми 2-бетда.)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ ҲУЗУРИДА «ИЖОД» ФОНДНИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТҮҒРИСИДА

Халқимиз маънавиятини юксалтириш, ёш авлодни Ватанга муҳаббат, миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида камол топтиришда бадий адабиётнинг бекиёс ўрни, таъсири ва аҳамиятини инобатга олган ҳолда, адабиётимиз равнақи учун зарур шарт-шароитлар яратиш, ёзувчи ва шоирларнинг иходий салоҳиятини тўла рўёбга чиқаришга кўмаклашиш ва Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш мақсадида:

1. Вазирлар Махкамасининг 2009 йил 30 июлдаги 394-ф-сон фармонишига биноан ташкил этилган Республика комиссиясининг Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Адабиёт фонди негизида. Уюшма ҳузуридаги юридик шахс мақомига эга бўлган «Иход» фондни (кейинги ўринларда — Фонд) ташкил этиш тўғрисидаги таклифи маъқулланасин.

Куйдагилар Фонднинг асосий вазифалари этиб белгилансин:

ўзбек адабиётини янада ривожлантириш, бадий сўз санъати соҳасидаги ютуқларни кенг тарғиб этишга қаратилган дастур ва

лойиҳаларни амалга ошириш учун маблағлар жамғарыш ва йўналтириш;

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоларининг самарали иходий фаолиятни таъминлаш мақсадида улар учун зарур майший, тиббий хизматлар кўрсатиш ва бошқа шарт-шароитлар яратиш;

адабиётимиз ривожига муносиб ҳисса қўшган кекса авлодга мансуб Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоларига аниқ йўналтирилган моддий ёрдам кўрсатиш;

ижодий кўрик-танловларни ташкил этиш, иқтидорли ёш адиларнинг Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси томонидан тавсия этиладиган иход намуналарини, жумладан, биринчи китобларини нашр этиш учун молиявий ёрдам кўрсатиш;

халқимизнинг қадимиј тарихи, бой маданияти, асррий анъана ва қадриятлари тароннум этилган, миллий маънавиятимизнинг мазмун-моҳияти теран бадий ифодасини топган мумтоз ва замонавий адабиётимиз муносиб намуналарининг хорижий тилларга таржима қилинишини ҳамда Интернетда кенг тарғиб этишни молиялаштириш;

(Давоми 2-бетда.)

ПУХТА ТАЙЁРГАРЛИК

муваффақият гаровидир

Айни пайтда “Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси” кўрик-танловининг Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят ва Тошкент шаҳар босқичи қизғин давом этмоқда. Ҳусусан, Тошкент вилояти Зангигита туманидаги 42-мактабда ҷизмачилик фанидан танловнинг вилюят босқичи бўлиб ўтди. Унда 11та тумандан вакил сифатида иштирок этган ўқитувчилар намунавий очик дарс ва амалий ишларни бўйича ўз билим ва маҳоратларини намойиш этиши.

— Бу йилги танловга барча иштирокчилар яхши тайёргарлик кўрганлиги уларнинг ишларида яққол намоён бўлмоқда. Айниска, очик дарс шарти бўйича Тошкент туманидаги 9-мактабнинг ҷизмачилик фани ўқитувчиси Ойбек Ваҳобовнинг 8-синфда “Яққол тасвири” мавзусида ўтган дарсси ўқувчилар ва ҳайъат аъзоларида катта таассурот қолдирди, — дейди вилоят методика маркази аниқ фанлар методисти Холбиби Ҳайитова.

Дарҳаққат, қизғин баҳс ва мунозараларга бой тарзда ўтаётган танловда Чирчик шаҳридаги 16-мактаб ўқитувчиси Рашида Набиевнинг 9-синфда ўтган “Чизмаларда резбани тасвирлаш ва белгилаш”, Пискент туманидаги 20-мактаб ўқитувчиси Ўтири Умаровнинг 8-синфда ўтган дарслари ҳам иштирокчиларнинг беллашувга пухта тайёргарлик кўриб келганидан далолат беради.

Суратда Тошкент туманидаги 9-мактабнинг ҷизмачилик фани ўқитувчиси Ойбек Ваҳобовнинг дарс жараёнидан лавҳа акс этган.

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган сурат.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ ҲУЗУРИДА «ИЖОД» ФОНДИННИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТҮГРИСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси нинг моддий-техник базасини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш, унинг тасарруфидағи кўчмас мулкни бошқариш, Фонд маблағларидан Фонд низомидаги белгиланган вазифаларни амалга оширишда мақсадли ва самарали фойдаланиш.

2. Куйидагилар:

Фонднинг Васийлик кенгаши таркиби 1-иловага мувофиқ;

Фонд ижро этувчи дирекцияси нинг ташкилий тузилмаси 2-иловага мувофиқ маъкуллансин.

Белгилаб кўйилсинки, Фонднинг ижро этувчи директори Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг тавсияси га биноан Фонднинг Васийлик кенгаши томонидан лавозимга тайланади ва лавозимидан озод этилади.

3. Фонднинг Васийлик кенгаши (Ш.Мирзиёев):

Хар йили Фонднинг даромад ва харажатлари истиқбол кўрсаткичларини тасдиқлаб борсин;

Фонд маблағларидан фойдаланишининг асосий йўналишларини кўриб чиқсан ва маъкулласин;

Фонд олдига кўйилган вазифаларни амалга оширишда манфаатдор давлат, нодавлат ва жамоат ташкилотларини, шунингдек, Фондга ҳомийлик ёрдамини жалб киласин;

Фонднинг ижро этувчи дирекцияси фаолиятини Фонд даромадла-

рининг шакллантирилиши, харажатларининг асослилиги ҳамда маблағлардан мақсадли фойдаланилиши юзасидан мунтазам назорат қилиб борилишини таъминласин.

4. Куйидагилар Фонд маблағларини шакллантириш манбалари этиб белгилансин:

ноширлик ва матбаа корхоналарининг босма маҳсулотларини реализация қилишдан, шунингдек, босма маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва реализация қилиш билан боғлиқ таҳрир, матбаа ва ноширлик хизматлари кўрсатишдан тушган тушумнинг 2 фоизи миқдоридаги ажратмалар;

«Дўрмон» ижод уйи коттежлари ва меҳмонхона хоналарини ижара га беришдан ҳамда Фонднинг вактинча бўш маблағларини жойлаштиришдан олинган даромадлар;

юридик ва жисмоний шахсларнинг ҳомийлик ёрдами;

қонун хужжатларида тақиқланмаган бошқа манбалар.

5. Ушбу қарорнинг 4-банди иккичи абзасида кўрсатилган ажратмалар фойдадан олинадиган солик, ягона солик тўлови ва давлат мақсадли жамғармалари ҳамда Бюджетдан ташқари мактаб таълими жамғармасига ажратмаларни ҳисоблашда соликка тортиладиган базани камайтириши белгилаб кўйилсин.

6. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг:

«Дўрмон» ижод уйи ва Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси поликли-

никасини Фонд бошқарувига ўтказиш;

Фонд томонидан «Дўрмон» ижод уйидан фойдаланиш дирекцияси» унитар корхонаси таъсис этиш ва унга бошқариш учун берилаётган мулкдан самарали фойдаланиш вазифасини юклаш түгрисидаги таклифларига розилик берилсин.

7. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Вазирлар Маҳкамасининг Захира жамғармасидан Фондга унинг айланма маблағларини шакллантириш мақсадида 2010 йилда 100,0 (юз) млн. сўм маблағ ажратиши, шунингдек, зарур бўлган ҳолатларда, кейинги йилларда маблағ ажратиши юзасидан Вазирлар Маҳкамасига таклиф киритилишини таъминласин.

8. Фонд ва «Дўрмон» ижод уйидан фойдаланиш дирекцияси» унитар корхонаси ҳамда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси поликлиникаси 2015 йил 1 январгача барча солиқлардан, шунингдек, давлат мақсадли жамғармаларига ва Бюджетдан ташқари мактаб таълими жамғармасига мажбурий ажратмаларни тўлашдан озод этилсин.

Белгилаб кўйилсинки, ушбу имтиёзлар берилиши муносабати билан бўшайдиган маблағлар факат Фонд ва унинг бошқарувидаги

«Дўрмон» ижод уйидан фойдаланиш дирекцияси» унитар корхонаси ҳамда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси поликлиники зиммасига юклangan вазифаларни бажаришга йўналтирилади.

9. Фонднинг Васийлик кенгаши Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси билан келишилган ҳолда Фонд уставини ҳамда Фонд маблағлари ни шакллантириш ва улардан фойдаланиш тартиби түгрисидаги низомни бир ой муддатда ишлаб чиқсин ва белгиланган тартибда тасдиқласин.

10. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасига «Дўрмон» ижод уйи коттежлари ва меҳмонхона хоналарини уюшма аъзоларига ижодий хизмат сафарлари учун фойдаланишга бериш тартиби түгрисидаги низомни бир ой муддатда ишлаб чиқши ва белгиланган тартибда тасдиқлаш тавсия этилсин.

11. Фонд Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси балансидаги Тошкент шаҳри, Ўзбекистон проспекти, 16а-йи манзилидаги бинога жойлаштирилсин.

12. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ш.М.Мирзиёев зиммасига юклансин.

И.КАРИМОВ

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Тошкент шаҳри,
2010 йил 26 февраль

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ ИШЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШ ВА РАҚОБАТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ТИЗИМИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТҮГРИСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Иқтисодий ночор корхоналарнинг молиявий-иқтисодий ҳолати ва рақобатбардошлигини чукур таҳлил қилиш, хўжалик юритувчи субъектларни таркиби ўзгартириш ва уларнинг банкротлиги соҳасидаги функцияларини амалга ошириш, таркиби ўзгартириш, санация ва банкротлик мансаларини кўриб чиқишида давлат манфаатларини ифодалаш.

3. Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасига қуйидаги хукуқлар берилсин:

ўз ваколатлари доирасида давлат ва хўжалик бошқаруви органларига, маҳаллий давлат ҳокимияти органларига, хўжалик юритувчи субъектларга ва уларнинг мансабдор шахсларига, шунингдек, давлат ва хўжалик бошқаруви органларининг ҳамда маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг мансабдор шахсларига қонун хужжатларида белгиланган ҳолатларда ва тартибда жарималар солиш; иштимолчиларнинг ўз

ма тўгрисидаги қонун хужжатлари бузилишларини тўхтатиш ёки уларнинг оқибатларини бартараф этиш тўгрисида бажарилиши мажбурий бўлган ёзма кўрсатмалар бериш ҳамда берилган ёзма кўрсатмаларнинг бажарилишини назорат қилиш;

даъво ва ариза билан судга мурожаат қилиш, шунингдек, монополияга қарши қонун хужжатлари, табиий монополиялар, банкротлик, истеммолчилар хукуқларини ҳимоя қилиш ҳамда реклама тўгрисидаги қонун хужжатларининг қўлланиши ва бузилиши билан боғлиқ ишларни судда кўриб чиқишида қатнашиш;

хўжалик юритувчи субъектларга ва уларнинг мансабдор шахсларига, шунингдек, давлат ва хўжалик бошқаруви органларининг ҳамда маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг мансабдор шахсларига қонун хужжатларида белгиланган ҳолатларда ва тартибда жарималар солиш; иштимолчиларнинг ўз

хукуқлари камситилганилиги тўгрисидаги ариза ва шикоятлари юзасидан корхоналар ва ташкилотларни (уларнинг молиявий-хўжалик фаолиятидан ташқари) Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлашириш Республика кенгаши билан келишган ҳолда текшириш.

4. Ўзбекистон Республикаси Давлат мулки қўмитаси, Иқтисодий вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Савдо-саноат палатаси ва тадбиркорлик субъектларининг Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик корхоналари уюшмасини ташкил этиш тўгрисидаги таклифи қабул қилинсин ва унинг зиммасига қўйидаги вазифалар юклансин:

кичик бизнес ва тадбиркорлик корхоналарини модернизация қилиш ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлашда, ушбу мақсадлар учун хорижий инвестициялар ва кредит ресурсларини кенг жалб этишда кўмаклашиш; маркетинг тадқиқотлари

ни ташкил этиш, кичик корхоналар томонидан ички ва ташқи бозорларда рақобатбардош бўлган маҳсулотларнинг янги турлари ишлаб чиқарилишини ўзлаштиришда ҳамда уларни жаҳон ва минтақа бозорларига киритишда кўмаклашиш;

уюшма таркибида кирадиган корхоналар ва ташкилотларга ахборот хизматлаши кўрсатиш, кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларни учун кадрларни қайta тайёрлаш ҳамда уларнинг малакасини ошириши ташкил этиш.

5. Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасига ҳамда унинг худудий бўлинмалари тақдим этиладиган даъволар юзасидан судларда кўриладиган ишлар бўйича давлат божи тўлашдан озод қилинсин.

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси билан ҳафта муддатда Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасига ташкил этиш тўгрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори лойиҳасини киритсан.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасини ташкил этиш тўгрисида»ги 2005 йил 30 апрелдаги ПФ-3602-сон Фармони ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

8. Мазкур Фармоннинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасини ташкил этиш тўгрисида»ги 2005 йил 30 апрелдаги ПФ-3602-сон Фармони ўз кучини йўқотган деб ҳисоблансин.

И.КАРИМОВ

Ўзбекистон Республикаси
Президенти

Тошкент шаҳри,
2010 йил 26 февраль

SIRTQI FAN OLIMPIADALARI

Uchinchi tur savollari

Xabaringiz bor, Xalq ta'limi vazirligining buyrug'iaga asosan "Axborot ta'lim portalida"da sirtqi fan olimpiadalarining uchinchi bosqichi boshlandi. Gazetamizning 2010-yil 24-fevral sonida matematika fanidan savollar berilgan edi. Quyida fizika, kimyo va iqtisodiy bilim asoslari fanlaridan uchinchi bosqich topshiriqlari e'lon qilinmoqda.

KIMYO

8-sinf

1. AgNO₃ning eritmasi inert elektrodlarda elektroliz qilinganda kisloda 12g. kislord ajralib chiqdi. Bunda katodda ajralib chiqqan Agning massasini toping.

2. Magni juda suytirilgan nitrat kislotada eritilganda ikki xil tuz hosil bo'ladi. Shu reaksiyada 2,4 gramm magniyni "eritish" uchun qancha nitrat kislota kerak?

3. Quyidagi reaksiyalarda gazlar aralashmasining hajmi 3 marta oshirilsa, reaksiya tezligi necha marta o'zgaradi? a)H₂+F₂=2HF; b) 2NO+O₂=2NO₂.

4. 5,6 l ammiak yonganda qancha hajm va qanday gaz hosil bo'ladi? Shu miqdordagi ammiak katalizator ishtirokida yonganda-chi?

5. 7,3 g. vodorod xlorid bilan 5,1 g. ammiakning o'zaro ta'sirlashuvidan hosil bo'lgan ammoniy xloridning massasini hisoblang. Qaysi gaz ortib qoladi? Ortib qolgan gazning massasini hisoblang.

9-sinf

1. n-geptanning barcha izomerlari tuzilish formulalarini yozing va ularni ratsional hamda sistematik nomenklaturaga binoan nomlang. Har bir izomerdagi birlamchi, ikkilamchi, uchlamchi va to'rtlamchi uglerod atomlari sonini ko'rsating.

2. 2NO+O₂↔2NO₂ reaksiyasida muvozanat qaror topganda moddalarning konsentratsiyasi quyidagicha: [NO]=0,056 mol g/l, [O₂]=0,028 mol g/l, [NO₂]=0,044 mol g/l Reaksiyaning muvozanat konstantasini hisoblab toping.

3. Zichligi 1,08 g/ml. bo'lgan 25% li 25 ml. Na₂CO₃ eritmasiga necha g. CaCl₂·6H₂O qo'shilsa, eritmadiagi Na₂CO₃ ning massa ulushi 0,15 (15%)ga yetadi?

4. Me₂O₃ 35% li H₂SO₄ eritmasida 36,306% li Me₂(SO₄)₃ eritmasini hosil qildi. Me ni aniqlang.

5. Ma'lum miqdordagi metalni eritish uchun 5,11% li HCl eritmasidan 200 ml. sarflandi va natijada 13,303%li metall xlorid eritmasi hosil bo'ldi. Meni aniqlang.

IQTISODIY BILIM ASOSLARI

9-sinf

1. 10000000 so'm kredit yarim yil muddatga yillik 15 % bilan berilganda kredit summasidan 1% komission narx ushlab qolingga edi. Foydalilanigan kredit summasini va kredit qanday yillik stavkasiga binoan olinganligini aniqlang.

2. Bozorda tovarga bo'lgan talab va takrif funksiyalari quyidagicha berilgan:

$Q_d=8000-3P$ va $Q_s=2000+2P$ bo'lsa, bu yerda P narx (so'mda), Q - talab (donada) Qs-taklif (donada). Bozordagi ushbu tovarga bo'lgan muvozanat miqdor va muvozanat narxni aniqlab, talab va takrif grafigini chizing. Davlat har bir tovar uchun 500 so'mdan soliq belgiladi. Bu siyosatdan so'ng hosil bo'lgan:

a) bozordagi muvozanat narx va muvozanat miqdorni aniqlang;

b) Talab va takrif grafigini chizing;

c) ushbu soliqdan davlat qancha daromad ko'radi?

d) iste'molchi va ishlab chiqaruvchilar qanchadan soliq to'laydi?

Q	P	TC	TR	Pf	MC	MR
1	8000	3000				
2	6000	5000				
3	5000	6000				
4	4000	10000				
5	3000	17000				

Diqqat, tanlov!

Diqqat, tanlov!

2-masala

Eng yuqori darajadagi foyda olish uchun ishlab chiqarilishi kerak bo'lgan mahsulot miqdorini aniqlang.

3-masala

Firma birinchi yili 30000000 so'm xarajat qilib, 33500000 so'm daromad oldi, ikkinchi yili esa 33500000 so'm xarajat qilib, 40000000 so'm daromad oldi. Firmaning birinchi va ikkinchi yillardagi foydasini aniqlang.

Hisoblab ko'ring-chi, firmada qaysi yili samaradorlik yuqori bo'lgan? Agar keyingi yili narxlar 1,3%ga o'zgargan bo'lsa, ikkinchi yili foydani real miqdori qanchani tashkil qiladi?

4-masala

Mamlakat aholisining soni 80 million kishini tashkil etib, mehnatga layoqatli aholi uning 65%ini tashkil etadi. Mehnatga layoqatli aholining 92%ini ijtimoiy faol aholi tashkil etadi. Mamlakatda tabiiy ishsizlik darajasi 3,5%ni, davriy ishsizlik 5%ni, mavsumiy ishsizlik 6%ni tashkil etadi. Yuqoridagi ma'lumotlar asosida:

- umumi ishsizlik darajasi va sonini;
- tabiiy ishsizlik darajasi va ishsizlar sonini;
- bandlik darajasi va bandlar sonini aniqlang.

4. A tovarga bo'lgan talab va takrif funksiyalari chiziqli bo'lib, $Q_d=5000-6P$, $Q_s=4P-1000$ formulalari bilan berilgan bo'lsin. Bunda P-narx so'mlarda, Q - miqdor ming donada. Davlat har bir sotilgan tovar uchun 100 so'mdan aksiz belgiladi. Sotuvchilar (T_1) to'laydigan soliq miqdorini, xaridorlar (T_2) to'laydigan soliq miqdorini, jami to'lanadigan soliq miqdorini aniqlab, talab va takrif chiziqlarini chizing.

5. Jadvaldaggi ma'lumotlar asosida mahsulot miqdorining o'zgarishiga qarab o'zgaradigan ishlab chiqarish xarajatlarini aniqlang.

5-masala

YIM umumi miqdori 2400 mlrd. so'mni tashkil etib, muomaladagi pul massasi 120 mlrd. so'mni tashkil etadi. Markaziy bank muomaladagi pul massasini 3 marotaba oshriganda:

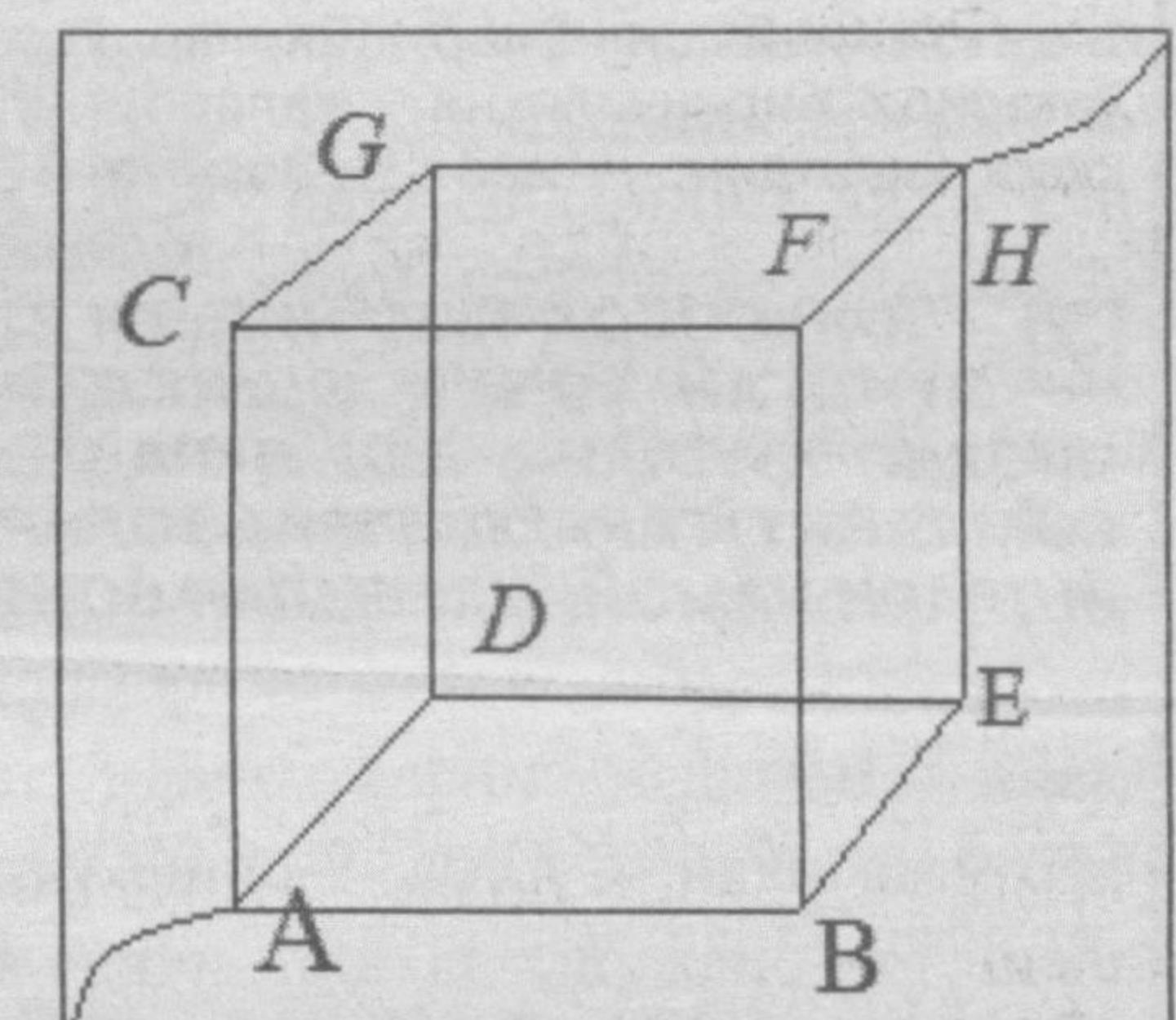
a) pulning aylanish tezligi va narx darajasi o'zgarmas bo'lgan holatdagi;

"Damas" qanday masofalarni bosib o'tadi?

3. Diametri D=30 sm. bo'lgan shar yerda tinch holatda turibdi. Sharning yuqori nuqtasidan o'chami sharga nisbatan ancha kichik bo'lgan jism tinch holatidan boshlab ishqalanishsiz sirpanib tusha boshladi. Yer sirtidan qanday balandlikda jism shardon ajraladi?

4. Hajmlari va massalari bir-biriga teng bo'lgan bir xil materialdan yasalgan ikkita sharlarning birida 0,4 C, ikkinchisida 0,7 C zaryadi mavjud. Ular ingichka sim bilan tutashtirildi. Zaryad qaysi shardan qaysi shar tomon o'tadi? Sim uzilganidan keyin ularning har birida qanchadan zaryad qoladi?

5. Rasmida berilgan kubik sxemaning umumi qarshiligidan toping. Har bir qism qarshiligi R ga teng.

9-sinf

1. Nima sababdan taqasimon magnitni televizor ekraniga yaqinlashtirilsa, ekrandagi tasvir o'zgaradi?

2. Qorong'ilikda qarshiligi $2,5 \cdot 10^4 \Omega$ bo'lgan fotorezistor

qarshiligi $5 \cdot 10^4 \Omega$ ga teng o'tkazgich bilan ketma-ket ulangan. Fotorezistorga yorug'lilik tushishi natijasida zanjirdagi kuchlanish 4 marta ortdi. Bu holatda fotorezistor qarshiligi qanday bo'ladi?

3. "Otoyo'l" avtobusi Toshkentning Qo'yliq bozoridan Yangiyo'Igacha bo'lgan 40 km. masofaga 1 soatda borib, dehqonlarning sabzavotlarini olib qaytadi. Bunda f.i.k.i 25 % bo'lgan dvigatel o'rtacha 70 kW. quvvat hosil qiladi. Haydovchi zichligi 800 kg/m³ bo'lgan benzindan qancha tejab qoladi? Mo'ljal har 100 km. ga 38 litr.

4. Egrilik radiusi 50 sm. bo'lgan muz yassilanib yig'uvchi linza yasaldi. Agar muz suv ichiga tushirilsa, uning optik kuchi qanday bo'ladi? Nima sababdan bu linza havoda yig'uvchi, suvg'a tushirilgach, sochuvchi bo'lib qoladi?

5. Yerning sun'iy yo'ldoshi doiraviy orbitada aylanish davri 8 marta ortganda uning orbitasi radiusi 4 marta ortadi, bunda uning harakatlanish tezligi va markazga intilma tezlanishi qanday o'zgaradi?

Javoblarni joriy yilning 20-martiga qadar tashkiliy qo'mitaga pochta orqali yoki Respublika ta'lim markazi elektron pochtasi (sirtqi_olimp@mail.ru, rtm@uzedu.uz)ga yuborishingiz mumkin.

Nizom KARIMOV,
RTM Aniq fanlar
bo'limi boshlig'i

8-sinf

1-masala

Tovarga bo'lgan talab va takrif funksiyalari quyidagicha berilgan:

$Q_d=8000-3P$ va $Q_s=2000+2P$ bo'lsa, bu yerda P narx (so'mda), Q - talab (donada) Qs-taklif (donada).

Bozordagi ushbu tovarga bo'lgan muvozanat miqdor va muvozanat narxni aniqlab, talab va takrif grafigini chizing. Davlat har bir tovar uchun 500 so'mdan soliq belgiladi. Bu siyosatdan so'ng hosil bo'lgan:

a) bozordagi muvozanat narx va muvozanat miqdorni aniqlang;

b) Talab va takrif grafigini chizing;

c) ushbu soliqdan davlat qancha daromad ko'radi?

d) iste'molchi va ishlab chiqaruvchilar qanchadan soliq to'laydi?

FIZIKA

8-sinf

1. "Damas" avtomobili yo'lining 70 km. qismini 1,5 soatda, 75 km. qismini 30 km/soat tezlik bilan, qolgan qismini esa 55 km/soat tezlikda 1 soat davomida bosib o'tdi. "Damas"ning o'rtacha tezligi qanday bo'lgan?

2. Boshlang'ich tezligi 5 m/s bo'lgan avtomobil 2 m/s² tezlanish bilan harakatlanmoqda. Harakatning uchinchi va sakkizinchisi soniyalarida

САМАРҚАНД ВИЛОЯТИНИНГ БУЛУНГУР ТУМАНИДА «ЁШ РАҚҚОСАЛАР» КҮРИК-ТАНЛОВИ БҮЛИБ ЎТДИ. «БАРКАМОЛ АВЛОД ЙИЛИ» МУНОСАБАТИ БИЛАН ТАШКИЛ ЭТИЛГАН МАЗ-КУР ТАДБИР ТУМАН ХАЛҚ ТАЪЛИМИ БҮЛМИИ ТАШАББУСКОРЛИГИДА 20ДАН ОРТИҚ МАКТАБ ВАКИЛЛАРИ ИШТИРОКИДА ЎТКАЗИЛДИ.

— Замонавий таълим стандартларига мувоғиқ, мактаб нафақат маърифат ўчоги, балки ёшларнинг маънавий дунёсини кенгайтирадиган, улардаги мавжуд иқтидорни маълум йўналиш бўйича шакллантириб борадиган маскан сифатида ҳам ўзини намоён этиши зарур, — дейди халқ таълими бўлими услубчиси Зоҳида Ортикова. — Хусусан, туманимиз мактабларида бундай муҳим вазифаларни адо этишида дарсдан кейин ташкил этилган кўшимча машгулот ва тўгараклар муҳим роль ўйнамоқда. Жумладан, «Ёш раққосалар» танлови ҳам ана шу йўналишда ги тўгараклар фаолиятини юзага чиқарди.

— Учинчи синflар ўртасида биринчиликни кўлга киритдим, — дей-

ди 51-умумтаълим мактаби ўқувчиси Машхура Маматова. — Оилавий санъат шинавандасимиз. Бу борада устозим онам Нодира Эрназарова хисобланади. Шу боис ушбу илк муваффақиятни уларники деб биламан.

Шунингдек, жорий йилда туман халқ таълими бўлими томонидан ўқувчилар фикр доирасини кенгайтириш, улар хотирасини мустаҳкамлаш, бой маънавиятимиз вакилларининг ижоди меросини тарғиб этишига қаратилган яна бир қатор, жумладан, «Ким кўп шеър билади?», «Ёдимдадир бувим айтган эртаклар», «Кичик рассом ижоди», «Менинг биссотимдаги мақоллар» каби мавзулардаги тадбирлар ўтказилиши реjalаштирилган.

Заргул ЭРНАЗАРОВА

ДЕНОВ ТУМАНИДАГИ 4-МАКТАБ ЖАМОАСИ ПЕДАГОГЛАРИНИНГ 85 ФОИЗИНИ ЁШ ЎҚИТУВЧИЛАР ТАШКИЛ ҚИЛИВ, УЛАР ДОИМО ЯНГИ ФОЯ, ЯНГИ ТАШАББУСЛАР БИЛАН ЧИҚИШАДИ.

Уларнинг илфор иш тажрибалари туман ва вилоят миқёсида оммалаштирилоқда. Жумладан, бошланғич синф ўқувчилари Зухра Ваҳобованинг математика, Жарқин Курбонованинг ўқиши, Нурия Жуманеванинг табиат, Аноҳор Мелимуродованинг одобнома фанидан бир соатлик очиқ дарслари туман телевидениесида намойиш қилинган бўлса, ноанъанавий дарс ишланмалари «Сурхон зиёси» журналида чоп этилган муаллимлар ҳам бор. Мактабнинг бошланғич синф ўқувчилари ҳар йили туман миқёсида бўлиб ўтадиган кичик фан олимпиадаларида «Кимнинг хати чиройли?», «Ким кўп шеър билади?» турлари бўйича фахрли 1-ўринни олиб келмоқда. Бундан ташқари, 2-4-синф ўқувчилари ўтрасида ўтказилган «Ўз хуқуқингизни биласизми?» кўрик-танлови ва «Конституция — баҳтимиз пойдевори» мавзусидаги диктантлар танловининг вилоят босқичида ўқувчиларимиз фахрли 1-ўринни эгаллашди.

Таълим даргоҳимизда «Энг яхши синфхона», «Кўргазмалар танлови», «Китоблар мўъжизага чорлайди», «Кизиқарли математика», «Ёш рассомлар» каби мусобақаларда ўқувчиларимиз фаол иштирок этиб, ўз билим ва маҳоратларни оширилоқда. Ўқитувчилар учун эса «Муаммоли саволлар», «Кўргазмали ва дидактик материаллар», «Юмшоқ ўйинчоқлар», «Энг яхши дарс ишланмалари», «Билимдонлар баҳси», «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси», «Ўқитувчи маҳорати» каби кўрик-танловлар ўтказилиб турилади.

Раъно МУСТАФОҚУЛОВА,
мактаб директорининг ўкув ишлари
бўйича ўринбосари

УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА ИЖОД-КОР ЎҚИТУВЧИЛАР ТОМОНИДАН ЯРАТИЛГАН ДАРС ИШЛАНМАЛАРИ, ЗАМОН ТАЛАБАРИГА ЖАВОБ БЕРАДИГАН ЎҚУВ КЎРГАЗМАЛИ ҚУРОЛЛАРИ ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ЕТАРЛИ ДАРАЖАДА БИЛИМ ВА КЎНИКМАЛАРГА ЭГА БўЛИШИГА САБАБ БЎЛАЁТИР.

Юнусобод туманида 117-мактабнинг математика ва геометрия фани ўқитувчиши Фарофат Отамуродова 22 йиллик меҳнат фаолияти давомида ҳар бир ўкувчига алоҳида эътибор бераб, илм сирларини ўргатиб келмоқда. Бундан ташқари, изланувчан муалимма ўкувчи-ларнинг бўш вақтларидан унумли фойдаланишлари учун «Ёш математиклар» тўгараги ҳам ташкил қилган бўлиб, унда хозирда кўплаб ўкувчилар фан сирларини ўрганишаётir. Янги

Суратда: Ф.Отамуродова ўкувчиларга геометрия фанидан дарс машгулотларини олиб бормоқда.

Бурхон РИЗОҚУЛОВ
олган сурат.

ЮНУСОБОД ТУМАНИДАГИ 271-МАКТАБДА ТАШКИЛ ЭТИЛГАН «ОЧИҚ ЭШИКЛАР КУНИ» ТАДБИРИ «МОХИР ҚЎЛЛАР», «ЁШ ДУРАДГОРЛАР», «ЁШ РАССОМЛАР» ТЎГАРАКЛАРИ АЪЗОЛАРИНИНГ ИЖОДИЙ ИШЛАРИ НАМОЙИШИ БИЛАН БОШЛАНДИ.

Тадбир давомида 4-8-синфларда синф раҳбарлари томонидан синф соатлари, тарбиявий соатлар ўтказилди. Сўнгра, 9-синф ўқувчилари, уларнинг ота-оналари, эл юрт ичидан обрў-эътиборга эга бўлган нафақадаги устозлар, Тошкент туризм, Компьютер технологиялари, Машинасозлик касбхунар коллежи вакиллари иштирокида ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш бўйича давра сұбати ўтказилди. Унда 9-синф ўқувчиларининг касбхунар ҳақидаги фикрлари ҳам тингланди.

МУҲБИРИМИЗ

ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ 246-МАКТАБДА МАТЕМАТИКА-ИНФОРМАТИКА ФАНЛАРИ ОЙЛИГИНИНГ САРХИСОБИГА БАФИШЛАНГАН ФЕСТИВАЛЬ БЎЛИБ ЎТДИ.

Унда ТШХТББ, Юнусобод ТХТБ услубчилари, илфор тажрибали ўқитувчилар, ихтирочи, изланувчан ўқувчилар иштирок этишиди. Дастлаб Юнонистонда мантиқий фикрлаш қобилийтини ошируви фан сифатида шаклланган математикага йўта оширилди. «Бир» сони билан ясалган 20дан ортиқ мақолларни айтган, топишмоқларга тезда жавоб топган, намунали кўргазмали курол ясаган топкир ва ихтирочи ўқувчилар, намунавий дарс ишланмаси голибларига ТХТБнинг фахрий ёрликлари топширилди.

Фестивалда 17, 58, 143, 150, 258-мактаб ўқувчилари ижросида турли миллат кўшиқ ва рақслари янграб, иштирокилар математикларнинг имлода, санъатда пешқадам эканига амин бўлишиди.

Махмуда ЗОИРХОН
қизи
Бурхон РИЗОҚУЛОВ
олган сурат.

МАКТАБГА ЙИҒИЛГАН ОТА-ОНАЛАРНИНГ ДИКҚАТ-ЭЪТИБОРИ САҲНАГА ҚАРАТИЛГАН. ДАСТЛАБ 1-5-СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИ ТОМОНИДАН ТАЙЁРЛАНГАН «ОТА-ОНАМНИНГ КАСБИ» ДЕБ НОМЛАНГАН РАСМЛAR ТАНЛОВИ ЎТКАЗИЛИB, УНДА ҲАР БИР БОЛАНИНГ ўЗ ОТА-ОНАСИ КАСБИГА МУНОСАБАТИ ЁРҚИН ИФОДАСИНИ ТОПГАН ЭДИ.

6-7-синф ўқувчиларининг турли касбларга оид буклет ва иншоларида кун тартибидағи энг долзарб масала — касбни тўғри танлаш орқали жамиятдан муносаб ўрин топиш мавзуси кўтарилиди. Юқори синф ўқувчилари «Мен севган касб», «Мен қизиқсан касб» мавзуларидан деворий газеталар танловини уюштиришиб, меҳмонлар ва ўз ота-оналарини ҳайратда қолдирдилар.

Сергели туманидаги 304-мактабда ўтказилган «Очиқ эшиклар куни» байрам тусини олди. Бу йилги тадбирда аввалгиларига нисбатан ота-оналар фаоллиги яққол сезилди. Туман худудида жойлашган Іта академик лицей, бта касбхунар коллежи ҳақидаги маълумотнома улар ҳукмига ҳавола қилинди.

Мактаб раҳбари Нодира Садриддинова таъкидлайдики, битирувчи синф ўқувчилари билан ўтказилган педагогик-психологик ташхис натижаларида уларнинг қаерда таълим олиши аниқ кўрсатилган. «Очиқ эшиклар куни»да барча ота-оналар ўз фарзандларининг қайси касбга қизиқиши борлигидан ҳам боҳабар бўлдилар.

МУҲБИРИМИЗ

2009–2010 ЎҚУВ ЙИЛИНИНГ «МАЊАВИЙ-МАЃРИФИЙ ИШЛАР САМАРАДОРЛИГИ» ЎҚУВ ЙИЛИ ДЕЯ НОМЛANIШИ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ЗИММАСИГА ЯНАДА УЛКАН ВАЗИФАЛАР ЮКЛАМОҚДА.

Учтепа туманидаги «Ором» боғча-мактаб марказида бўлиб ўтган тадбир ҳам ўшлар маънавиятини юксалтиришга йўналтирилди. «Одилона рақобат, оқилона маърифат» шиори остида хизмат қилаётган марказ педагогик жамоаси февраль ойини юқори синфларда «Театр куни» сифатида ташкил этишган. Бугунги тадбирда мактабнинг 8-Б-синф ўқувчилари ижодкорлик маҳоратларини намойиш этишиди.

Зулхумор Солиева сценарийси асосида саҳнапаштирилган «Жаҳон отин Увайсий» драмасида ўқувчилар истеъоди яна бир бор намоён бўлди. Шоира Увайсий сиймосини талқин қилишим, менга бир томондан масъулият юклаган бўлса, иккичи томондан хурсандчилик баҳш этди. Бундай эътибор ва рагбат

мен каби ўқувчиларни фаолликка унайди, — дейди 8-Б-синф ўқувчisi Муниса Муродова.

— Даргоҳимизда тарихий саналарни нишонлаш, ижодий кечалар, фан ойликларни, иқтидорли ва истеъоди ўқувчилар анжуманларини ўтказиши айланаб қолган. Айниқса, она-оналар, маҳалла фаоллари ва бошқа ҳомий ташкилотлар ҳам юрт эртаси — фарзандларимиз камоли ўйлида амалга оширилаётган кенг кўламли ишларга ўз хиссаларини қўшишга ҳаракат қилмоқда, — дейди синф раҳбари Матлуба Қосимова.

Ота-оналар номидан сўзга чиқсан Низомий номидаги ТДПУ дефектология факультети декани Лайло Нурмуҳаммедова ўқувчилар маънавиятини юксалтириш катта аҳамиятта эга эканлигини таъкидлаб ўтди.

Анвар ҚОБИЛОВ

Ҳар қандай самарали меҳнат рағбатлантирилиши зарур. Юртимизда ана шундай тамошлар асосида соҳа ходимлари, жумладан, талабаю магистрантилар, аспирантлар бир неча номдаги давлат стипендиялари, давлат ташкилотлари томонидан таъсис этилган совринлар билан рағбатлантириб борилаёттир.

Тошкент фармацевтика институтининг «Дорилар технологияси ва фармация ишини ташкил этиши» ихтисослиги бўйича аспиранти Сарвар Алиев ҳам илмий тадқиқот ишлари учун Ўзбекистон Республикаси

Президенти давлат стипендиясига сазовор бўлди. 2007 йилда Тошкент фармацевтика институтини муввафқиятли тамомлаган Сарвар

айни пайтда «Йод танқислиги натижасида келиб чиқадиган касалликларда қўлланиладиган дори воситаларидан оқилона фойдаланиш» мавзусидаги номзодлик диссертацияси устида илмий тадқиқот

ишларини олиб бормоқда. Илмий изланишлари натижалари бўйича республика ва хорижий илмий нашрларда 5та илмий мақола, битта услубий қўлланмаси чоп этилди.

ИМКОНИЯТИНГИЗНИ БОЙ БЕРМАНГ!

Бир куни Сарварни дадаси Убайдулла ака чақириб «Ўглим, ўқитувчи — ўқувчи ҳаётидаги муҳим имконият, ундан фойдалана бил! Қолаверса, иложи борича дарсларга доимий тарзда қатнашиб бор, чунки мавзулар бир-бирига боғлиқ бўлади. Бир дарс қолдирдингми, тушунчаларни ўзлаштиришда қийналишинг мумкин», деди. Бу таъкид онгига ўрнашиб қолди. Шу боис у ўқитувчиларидан кўпроқ ўрганди, ўқув фанларини чуқур ўзлаштириш пайда бўлди.

Дарвоқе, Сарвар Юнуособод туманидаги 9-мактабда, Тошкент фармацевтика институти қошидаги академик лицейда ўқиш жараёнида ўзи қизиқсан физика, кимё, биология фанлари мавзуларига оид масалаларга алоҳида эътибор билан қарар ва ечишга киришарди. Масалалар ечимида билмаганини, албатта, устозларидан сўраб оларди. Мисол ва масалалар ечишга қизиқиш эса уни устозлари билан ижодий муносабатга, асосийси, қўшимча манбалардан фойдаланишга ўтди.

Сарварга бу хусусият олий ўқув юртида ўқиш жараёнида, «Йод танқислиги натижасида келиб чиқадиган касалликларда қўлланладиган дори воситаларидан оқилона фойдаланиш» мавзууда изланишлар олиб бораётган кезларида, айниқса, асқотди. Инчунин, бўқоқ касаллиги экологик муҳитнинг организмга салбий таъсири, йод моддасининг этишмаслиги ва бошқа омиллар таъсирида вужудга келади. Шулардан келиб чиқсан ҳолда республикамизда йод моддасининг этишмаслигини бартараф этиш мақсадида қатор изланишлар олиб бориляпти. Йодланган ош тузи ва озиқ-овқат маҳсулотларидан фойдаланиш каби йод тан-

ришқоқлиги, ҳаракатчанлиги, меҳнатсеварлигини талабалик пайтида ёқ сезганман, — дейди Тошкент фармацевтика институти фар-

ИЛМ РАВНАҚИ —

ИЗЛАНИШУ САЪЙ-ҲАРАКАТДА!

қислиги натижасида келиб чиқадиган касалликларнинг олдини олишга йўналтирилган оммавий чора-тадбирлар қўлланилмоқда. Лекин ёш болалар, ўсмирлар, ҳомиладор ҳамда туғруқ ёшидаги аёлларда ушбу чора-тадбирларга қўшимча равишида, таркибида физиологик дозада йод сақлаган дори воситаларидан фойдаланиш зарурияти туғилади. Айни пайтда Сарвар олиб бораётган тадқиқотлардори воситаларидан оқилона фойдаланиш ва самарали формулярлар яратишга, клиника ва беморларга дориларнинг энг арзон ва энг сифатларини танлаб беришга қаратилгани билан аҳамиятларидир. Халқ манфаатини ўйлаб қилинаётган бу иш, илмий изланишлар долзарблиги, илмий янгилиги ва аҳамияти билан кўпгина мутахассисларнинг эътирофига сазовор бўлаёттир.

Таъкидлаш жоизки, Сарвар тинимсиз изланишлари туфайли йод танқислиги натижасида келиб чиқадиган касалликларнинг шакллари бўйича турли даволаш усуларини иқтисодий баҳолашга эришди. Ёш олимнинг фармақоқтисодий таҳлил натижалари асосида ўзига хос даволаш усуллари аниқланди, яъни даволаш қиймати пасайди, ётиб давола-надиганлар сони озайди, беморларни даволаш сифати яхшиланди. Булар яхши кўрсаткичлардир. Зоро, олинган натижалар даволаш-профилактика муассасаларида бюджет маблағларидан оқилона фойдаланишга асос яратди.

СОҒЛИГИМИЗ ЎЗ КЎЛИМИЗДА

Дунё бўйича 2 млрд. аҳоли (бутун аҳолининг 1/3 қисми) йод бўйича энде-

Barkamol avlod — mamlakat kelajagi

мик, яъни тупроқда йод моддаси етишмайдиган ҳудудларда истиқомат қиласди. Улардан йод танқислиги сабабли 43 млн. одамда ақлий ва жисмоний орқада қолиш, шу жумладан, 11 млн. киши кретинизм касаллигига дучор бўлганлардир. 760 млн. одамда эса бўқоқ касаллиги бор. Шулардан келиб чиқсан ҳолда Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ЖССТ томонидан йодга бўлган талабни қондириш учун ҳозирги кунда қўйидаги кунлик миқдор тавсия этилади: 50 микрограм (мкг.) — янги

сазан балиқда 3,9 мкг. тухумда 3,5 мкг., йод бор. Бу маҳсулотлар меъерида истеъмол қилинса — кони фойда.

ЭЪТИБОРГА МУНОСИБ ЖАВОБ БЕРИШИМИЗ ЗАРУР

Биз Сарвар билан адабиёт ва тиббиёт, одамларнинг турмуш тарзи каби мавзуларда, фармақоқтисодиёт фани келажаги, юртимизда ёшларга яратилган шароит ва имкониятлар тўғрисида ҳам сұхbatлашдик. Шунингдек, унинг орзу, режалари билан қизиқдик.

— Шароит ва имкониятлардан фойдаланмаслик — кечириб бўлмайдиган ҳолат. Баъзан ўқишига юзаки ёндашадиган талаба-ёшларни кўриб афсусланиб кетаман. Ўқиши, изланишлар олиб бориши ёшларнинг айни кундаги вазифаси бўлиши зарур, — дейди у ва фикрларини исботлаш учун асосли иқтибослар келтиради. Президентимиз Ислом Каримовнинг “Фарзандларимиз биздан кўра кучли, билимли, доно ва албатта, баҳтили бўлишлари шарт” деган таъкидлари ҳамда 2010 йилнинг “Баркамол авлод йили” деб номланишида узвий боғлиқлик, теран маъно мүжассам. Биз бундай эътиборнинг қадрига етишимиш, унга муносиб бўлишимиш, бор кучимиз, шиҷоатимиз ва файратимизни сарфлаган ҳолда фаолият юритишимиз керак.

Сұхбат асносида ёш олимдан айни пайтда қандай китоблар ўқиётганини сўрадик. «Тарихий-биографик илмий-фантастик ва фармацевтика соҳасига оид чет эл муаллифларнинг китобларини севиб мутолаа қиласман, — дейди у. Ҳозир соҳамга оид илмий адабиётларни ўқиб ўрганипман». Ёш тадқиқотчининг таъкидлашicha, соғлигимиз ўз кўлимида. Юртимизда ўсадиган ўсимликларнинг ҳар бири шифобаҳш хусусиятга эга. Мамлакатимиз олий ўқув юртларида таълим олаётган хорижлик талабалар юртимизда ёнғоқ, бодом, майиз, ўрик ва бошқа ме ваю фойдали неъматлар арzonligini, уларни кўп истеъмол қилишаётганини айтишиди, ҳайрон бўласиз.

Олдиндан оқсан сувнинг қадри — бебаҳо. Буни биз қачон англаш етамиш? Республикаизда етиштириладиган мева, сабзавот ва гўшт маҳсулотларида анчамунча йод миқдори мавжуд. Масалан, 100 грамм хурмо таркибида 2,8 мкг. ёнғоқда 4,6 мкг. олмада 1,6 мкг. помидорда 2,1 мкг. картошкада 2,8 мкг., сабзида 1,4 мкг., пиёзда 1,8 мкг., кўк нўхатда 2,3 мкг. ловияда 1,7 мкг., гуручда 1,6 мкг., мол гўштида 2,1 мкг., кўй гўштида 1,8 мкг.,

МТМ ЛЕДАГОГИК КЕНГАШИДА ҚУЛЛАНГ

Сиз мактабгача таълим муассасасига раҳбар этиб тайинландингиз. Энди зимманинга мактабгача ёшдаги болаларни ривожлантириш, таълим-тарбия бериш, уни мактаб таълимига тайёрлашдек масъулиятли вазифалар юклатилди.

Бу ишга бел боғлар экансиз, албатта жамоангизнинг энг илғорлар қаторида бўлиб, ота-оналар ўртасида обрў-эътибор ва ишончга эга бўлишини, масканда касбига меҳр-муҳаббат қўйган педагоглар ишларини хоҳлайсиз. Аммо бу истакнинг ўзи етарили эмас. Мудира бунинг учун тинимизиз изланиши, хўжалик ишлари билан банд бўлиб қолмасдан, ўқиб ўрганиши, соҳага доир янги билимларни ўзлаштириб бориши лозим.

Кўпинча педагогик кенгашлар анъанавий усусларда ташкил этилганлиги ва бу борадаги ўзига хос тажрибалар камлигини инобатга олиб, биз малакали мутахассис Раъно Раҳимова ва Тошкент туманинда 30-МТМ мудириси Гулчехра Ёкубованинг ўз педагогик кенгашларини са-марали ташкил этиш борасидаги тажрибаларини хуқминизга ҳавола этамиш. Агар Сизда ҳам шу мавзуда бирор тақлиф ёки ўзига хос тажрибалар бўлса, марҳамат, таҳриятилизига мактубларингизни йўлланг.

Педагогик кенгашнинг жонли ўтиши ва иштирокчиларни фаоллаштириш учун нималар килиш керак?

Исталган МТМ раҳбарини бу савол қизиқтириши табиий. Чунки пухта тайёргарлик билан ўтказилган педагогик кенгаш тарбия-чилалининг мала-

каларини оширишга ижобий таъсир кўрсатади. Масалан, биз педагогик кенгаш ўтказишимидан бир ой олдин услубчилар хонасида "Педагогик кенгашга тайёрланамиз" деб номланган бурчак ташкил этамиш. Унда ўтган кенгаш қарорларининг бажарилиши, бугунги кенгашнинг мавзуси, тарбиячилар учун саволнома, топшириқ, маслаҳат ва кўлланиладиган адабиётлар рўйхати бўйича мавзулар ёзилиб, тарбиячиларга аниқ топшириқ ва уларни бажариш юзасидан кўрсатмалар берилади. Ҳар бир тарбиячи педагогик кенгаш топшириклиарни бажариб, унга мавзулар юзасидан ўз фикр ва мулоҳазалари билан тайёр туриши керак. Масалан, "Гуруҳингиздаги болаларнинг ўз-ўзига хизмат қилиш малака ва кўнікмаларини баҳоланг ва тақлиф беринг", деган топшириқ ёзилган бўлса, тарбиячи тарбияланувчиларни «Мустаҳкам кўнікма ва малакага эга бўлган», «Маълум бир малака ва кўнікмаси шаклланган, лекин мустаҳкам бўлмаган», «Хеч қандай кўнікма ва малакага эга бўлмаган» болалар гуруҳларига ажратиб, улар билан ишлаш йўллари ва камчиликларни бартарафа этиш борасида тақлифларини айтиши мумкин. Бундан ташқари, "Ўз гуруҳингизни жиҳозланг ва ундан камчиликлар", "Болалар билимни таҳлил қилиш" каби мавзуларни ҳам шундай топшириқ қилиб киритиш мумкин. Бироқ бу каби топшириклиар таҳлилига ўтишдан олдин педагогик кенгашда ҳал қилинаётган масаланинг мақсади, таълим-тарбия жараёнининг ахволи, педагогик ходимларнинг малака, мутахассислик дараҷалари ҳисобга олиниши керак. Ундан сўнг эса кўйидаги фаоллаштирувчи услублар кўлланилиши мумкин.

Sinab ko 'ring

2-услуб. Кўргазмали вазият бўлиб, бунда тажрибада учрайдиган оддий воқеалар таърифланиб, унга иштирокчилар муносабати берилади. Сўнгра ҳамма биргаликда энг тўғри ва фойдалари ечимда тўхтасади.

3-услуб. Бунда машқ ва ўйинлар орқали вазиятни ҳал қилиш, таҳлил қилиш ва кундалик иш режасини тушиб, дастур юзасидан болалар билимини аниқлаш кўзда тутилади. Бир тарбиячи ўзининг бу борадаги тажрибаси, унинг натижа ва самарали томонларини гапириб беради. Бошқалар бу тарбиячидан ўзини қизиқтирган саволларга жавоб олишлари мумкин.

4-услуб. Муаммоли вазият услубида танланган муаммоли вазиятлардан бири ечими билан ҳавола этилади. Иштирокчилар унга муносабат билдириб, муммо ечими юзасидан ўз фикр ва тақлифларини айтиши мумкин.

Педагогик кроссвордларни ечиш ҳам тарбиячилар билимни аниқлайди ва дунёқарашини ривожлантириб, болалар билан ишлаш сифатини яхшилади.

Болаларнинг ижоди, хулқи ва сўзларини таҳлил қилиш услуги ҳам жуда жонли ва кизиқарли бўлиб, бунда раҳбар болаларнинг чизган расми ёки магнит лентасига ёзил олинган сўзлар ва қилган ишлари ҳақида материаллар тайёрлаб, тарбиячиларга таҳлил қилиш учун тақлиф беради. Материаллар билан танишиб чиқсан тарбиячилар болаларнинг билим ва кўнікмалари, ривожланиши ҳамда тарбиясига баҳор берадилар. Агар лозим бўлса, гуруҳ тарбиячисига аниқ тақлифларини айтишади.

Бир йилда 4—5 марта ўтказилувчи педагогик кенгаш МТМ бошқарувида олий органдир. Муассаса мудириси ўзлавозими бўйича унга раис хисобланар экан, ҳар бир кенгашни самарали, қизиқарли ва жонли ўтказишга ҳаракат қилиши керак. Зоро, шундагина, бажараётган ишларимиз самараси ўзимизни ҳам, атрофадигиларни ҳам хушнуд этади.

Раъно Раҳимова,
мактабгача таълим
мутахассиси,
Гулчехра Ёкубова,
Тошкент туманиндағи
30-МТМ мудириси

Коровулбозор туманиндағи «Бойчек» номли мактабгача таълим муассасаси тўла кувват билан фаолият кўрсатмоқда. Аникроғи, мазкур жаҳжалар масканида 140 нафар болалар таълим-тарбия олади. Богчанинг бу қадар ота-оналар назарига тушаётганинг сабаби, даргоҳда болаларнинг сабоқ олишлари, яйраб ҳордик чиқаришлари, спорт билан шуғулланиби, тўғарак машғулотларида истеъододларини ривожлантириб боришлари учун барча шарт-шароитлар муҳайёлигидир. Бунда таълим муассасасининг оталиқ ташкилоти — Буҳоро нефтни қайта ишлаш заводининг ҳам салмоқли ҳиссаси бор. Завод маъмурияти 20

Maktabgacha ta'lim muassasalarida

лан тез-тез бу мактабларга саёҳат уюстирилиб, уларнинг мактаб мұхитига тезда мослашувига замин ҳозирланади. Ўз навбатида мазкур мактабларнинг бошланғич синф ўқитувчилари ҳам келгусида 1-синфга қабул қилинадиган катта гурухларнинг очик машғулотлариға қатнашиб, тарбиячилар тажрибасини ўрганишиди.

Амалдаги ўкув йилидан бошлаб боғча юридик мақомга эга бўлди.

— Богчамизнинг бундай мақомга эга бўлганнинг афзалик томонлари кўп, — дейди му-

«ИМКОНИЯТИМИЗНИ ЎЗИМИЗ БЕЛГИЛАЙМИЗ»

— дейилмокда юридик мақомга эга МТМлардан бирида

миллион сўм ҳомийлик маблагини айнан шу боғчага йўналтириб, унинг базасини мустаҳкамлади. Жумладан, машғулот хоналари, тиббий хона ва заллар сифати таъмирдан чиқарилиб, барча мебель жиҳозлари янгисига алмаштирилди. Тиббий хона зарурий анжомлар, дори-дармонлар билан тўлиқ таъминланди. Албатта, бу масаланинг бир томони. Иккичи томондан, МТМда таълим-тарбия жараёнини буғунги кун талаблари даражасида олиб бориши учун жамоа ҳам бор услубий тажриба ва маҳоратини ишга солаётганинги таъкидлаб ўтиш жоиз. Богчанинг тумандаги 2- ва 7-умумий ўрта таълим мактаблари билан ўзаро ҳамкорлиги яхши йўлга қўйилган. Болажонлар би-

дира Бахтигул Мустафоева. — Эндиликда биз овқатланиш сифатини ошириб, унинг таннархини пасайтириш, ходимларни рабатлантириш, болалар ёшига қараб турли хил ўйинчоқларни сотиб олиш масалаларини ички имкониятларимиздан келиб чиқиб, ўзимиз ҳал қилиш хуқуқига эгамиш. Бу эса фаолиятимиз самарадорлигини оширишда янги имкониятларни яратади.

Дарҳақиқат, яхши шарт-шароит, меҳнатининг қадрланиши боғча педагогик жамоасини янада самарали фаолият юритишга ундаомокда. Сўнгги иккى ийл мобайнида жамоа аъзоларидан Муҳайё Юсупова ва Сабоҳат Қодирова «Йилнинг энг яхши тарбиячиси» кўрик-танловида муввафакиятли иштирок этди. Илғорлар сафидан ўрин олган Галина Фамирова, Зилола Исматова «Софломжон-полвонжон», «Балли, йигитлар», «Балли, кизлар», «Асфальтга расм чизиш» «Мехржон байрами» каби қатор тадбирларни ўтказиши билан ҳамкасларига намуна бўлмоқда.

Сора ТОШЕВА.
Буҳоро вилояти
Суратда МТМ ҳәётидан лавҳалар
акс этган.

МАКТАБ КИНОТЕАТРИ

уни ўқувчилар компьютерда яратишмоқда

Жиззах шаҳридаги 18-мактабнинг информатика фани ўқитувчиси Анвар Назаров азалдан янгиликка ўч. У қандайдир янгилик яратиш, машғулотларни ноанъанавий тарзда ташкил этиш учун доимо изланади. Дарсларнинг электрон вариантини яратишда ўзига хос тажриба ва маҳорати мумкин. Бу борада нафакат

фильмларни ҳам жойлаштиришмоқдамиз. «Алишер Навоий», «Маҳаллада дув-дув гап», «Ёрёй» каби фильmlар шулар жумласидандир. Улар ёшларни миллий қадрият ва анъаналаримизга садоқат руҳида тарбиялашда, маданий меросимизни асрар-авайлашда мухим аҳамият касб этади.

Мактабнинг информатика

лар беллашуви» ўқувчиларнинг фаоллигини оширишга хизмат қилмоқда.

— Фан ойлиги давомида ўтказилаётган рефератлар танловида 7-«Б» синф ўқувчилари ҳам фаол иштирок этмоқда, — дейди ўқувчи Ислом Жўраев. — Мен геометрия фанидан «Учбурчак тенглигининг биринчи аломати» мавзусидаги

Fevral – matematika va informatika fanlari oyligi

ўқувчилар, балки ўқитувчилар ҳам ундан маслаҳат олиб туришади. Тиниб-тинчимас, изланувчан бу ўқитувчи яқинда яна бир янгиликка қўл урди. У компьютерда мактаб кино-

театри ғоллиги ўтиборга молик. Айни пайтда мактабда ҳар бир фандан бир соатлик мукаммал дарсларнинг электрон вариантини яратишда ўқувчилар фанни ўқитувчилари ҳам жойлаштиришмоқда. «ZiyoNET» тармоғидан фойдаланган холда энг яхши дарс ишланып мактабнинг яратишда ўқувчилар фанни ўқитувчилари ҳам жойлаштиришмоқда. Дарсларнинг электрон вариантини яратишда ўқувчилар фанни ўқитувчилари ҳам жойлаштиришмоқда. Дарсларнинг электрон вариантини яратишда ўқувчилар фанни ўқитувчилари ҳам жойлаштиришмоқда.

Мактабда фан ойлигини қизиқарли ўтказиши учун барча ўқитувчилар ҳам жамхиҳатлика турли қизиқарли тадбирлар ўтказмоқда. Хусусан, «Устоз — шогирд яратган мўъжиза» деб номланган кўрик-танлов барчада катта таассурот қолдирди. Тадбирлар давомида ноанъанавий машғулотлар ўтказиши ҳам алоҳида ўтибор қаратиласиди. «Ёш математик

ги рефератим билан қатнашиб, голиб бўлдим. Синфдошим Ҳусан Нормуродов ҳам «Натурал сонлар» мавзусидаги реферати билан устозлар олқишига сазовор бўлди.

Шунингдек, фан ойлиги давомида турли кўргазмали куроллар, альбомлар, деворий газеталар кўрик-танловлари ҳам ташкил этилиб, унда ўқитувчилардан Элёр Назаров, Дилдора Азимованинг хизмати катта. Ўтказилган кириш тестлари натижалари эса ўқувчиларнинг билим самарадорлиги аввалгига нисбатан анча ошганлигини кўрсатмоқда. Бу эса фан ойликларининг бесамар ўтмаётганингидалолат.

А.СОДИКОВ,
«Ma'rifat» мухабири

SIZ HAMISHA E'ZOZDASIZ

Jamiyattdagi tinchlik-totuvlik, ahillik va mehr-oqibat, avvalo, ayollar ma'naviyatiga, ularning mehnati va shiojatiga bog'liqdirdi. Chunki hayotimizning barcha sohalarida va farzandlar tarbiyasida xotin-qizlarning o'rni beqiyos.

Ayol insonning kamoloti, aqiliy va jismoni barkamolligi uchun qayg'uradigan, umumiy aqil-u zakovatini, ilm-u mafifatini, mehr-u muhabbatini hamda yuksak fazilatlarini murg'akligidan shakllantiradigan, inson qalbiga odamiylik va ezgulikni olib kirishdek mas'uliyati o'z yelkasiga ortgan buyuk zotdir. Ayolni, onani e'zozlash har bir inson uchun qadriyatga aylanmog'i lozim. Farzandlarimizda ayollarni, onalarni hurmat qilish, e'zozlash hissini yoshligidan singdirib borishimiz kerak. Buning uchun ta'limga muassasalarida 8-mart — Xalqaro xotin-qizlarning o'rni beqiyos.

8-mart — Xalqaro xotin-qizlarning o'rni beqiyos

mumkin.
Shu munosabat bilan reja tuzishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari va fikrash doirasi e'tiborga olibin, mavzularning xilma-xil bo'lishi talab etiladi. Quyida tuzilgan taxminiy rejadan ta'limga muassasalarida foydalanishi mumkin.

1-4-sinf o'quvchilar uchun: «Tabrikalarimiz Sizga bo'isini!» shiori ostida «Onajonim, suratingni chizaman» rasm chizish tanlovini o'tkazish;

— Jaijilar tuhfasi o'quvchilar tomonidan tayyorlangan qo'lli mehnati namunalari ko'rgazmasini tashkil etish (turli tabriknomalar, aplikatsiyalar, tikilgan va to'lgan, yasalgan kichik buyumlar);

— Mening buvim yaxshilar she'r va qo'shiqlari ayish bellashuvini o'tkazish;

— Ustozni e'zoz-laymiz bolalar yetakchilar raahberligida teatrlashgan sahna ko'rinishlarini namoyish etish;

— Olimizdagagi ayollar haqida kichik hajmdagi matnlarni tuzish, diktant yozish;

5-9-sinf o'quvchilar uchun: «Siz hamisha e'zozdasiz» shiori ostida

— maxsus dasturlar tayyorlash, zamonamizning yetki ziyoli, olima, oqila, zukko, tadbirkor va ilg'or ayollari, faxriylar bilan uchrashuvlar tashkil etish;

tashkil etish;

— «She'riyat gulshani» bellashuvini tashkil etish, yosh qalamashlarning ijod namunalardan bahramand bo'lish;

— «Dunyo tanigan ayollar» mavzusida insholar tanlov o'tkazish;

— turli sohaldara faoliyat ko'rsatgan zamonamizning ilg'or ayol vakkilari ta'limga muassasasiga takrif etib, «Munosib izdoshlarining bo'lishini istaymiz» mavzusida savol-javoblar kechasini tashkil etish;

— «Yurtimiz ayollar — e'zozda» mavzusida davra suhbatini tashkil etish;

— Momolarning sehri bor unda mohir qo'llar to'garagi a'zolari tomonidan tayyorlangan kashta, turli to'qilgan, tikilgan, yasalgan buyumlar ko'rgazmasini tashkil etish;

Bahorning tarovati, husn-u latofati tashkil etishga alohida qo'rish lozim. O'quvchilar o'rtaqlochar yana qamrab olmoqda. Borliq yana uyg'oni, o'zingin yashil libosini kymoqda. Ko'klam kirib kelishi bilan tabiat, jonzotlar barobarida kishilarning his-tug'ulari, mavjud jamiki o'zal fazilatlarini uyg'ongandek bo'ladi. Bayram tarovati sumalak sayllari ahamiyatida bir guruh bo'lib yarayr o'yнатотган bo'lg'usi Alpomishlar, sochlangan tol bargidan yasalgan chiroylari jamaliq taqib, quvlashayotgan jaifi Barchinoylarning ko'zlaridagi quvonch aks etadi.

Navro'z umumxalq bayramini tinch va shiojat qo'shiq etib beladi. Farzandlarimizni shunday tarbiyalishchilar kerakki, ayollarни nafaqat bayram kunlarida, balki har kuni avaylab-asrash, og'irini yengil qilish, ularga g'amxo'rlik ko'rsatishni vazifalarini deb bilsinlar.

Maxfirat QURBONOVA, RTM "Ma'navy-ma'rifiy ishlari" bo'limi boshlig'i

21-mart — Navro'z umumxalq bayrami

2010-yil mamlakatimizda «Barkamol avlod yili» deb e'lon qilinishi munosabati bilan Navro'z — umumxalq bayram-tadbiriga qanday tus bermoq darkor, respublikamiz ta'limga muassasalarida bu shodiyonani qay yo'sinda tashkil etish maqsadga muvofiq? Respublika ta'limga markazi Qoraqalpog'iston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, Toshkent shahar va viloyatlar xalq ta'limi boshqarmalari, joylardagi hokimliklar hamda mahalla faollari, homiyilar bilan hamkorlikda Navro'z bayrami tadbirini maroqli va mazmunli o'tkazishlariga ko'mak berish maqsadida quydigilarni tavsya etadi.

Navro'z Sharqda bir necha ming yillardan buyon yashab kelayotgan qadimiy bayramlardan birdir. Bu bayram kishilarni hayotdan baha olishga choydarlidir. Navro'z bahorning boshi, u etagida bahor elchisi — qaldirg' ochlari bilan birga gul-u chechaklarini boshlab keladi. Kishilarning qishdan tolib chiqqan asabari nozik saboning mayin iforlaridan yumshab, orom oladi. Olamdag'i barcha Jonlavorlar, parranda-yu darrandalardan tortib, qurt-

goidalarni chuqr o'zlashtirish, yuksalish ayomni, fursati hamdir. Tadbir davomida bo'lib, asosan jamaa bo'lib sumalak tayyorchash, yigitlar o'tasida "o'tin yorish" bellashuv, hazil-mutoyiba, so'z o'ynilarini tashkil etish, sumalakoo'rlik qilish hamda qo'ni-qo'shi, qarindoshlarga, qariyalarga sumalak ulashish marosimidir.

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Sumalak sayli» — bahori taom bo'lib, asosan jamaa bo'lib sumalak tayyorchash, yigitlar o'tasida "o'tin yorish" bellashuv, hazil-mutoyiba, so'z o'ynilarini tashkil etish, sumalakoo'rlik qilish hamda qo'ni-qo'shi, qarindoshlarga, qariyalarga sumalak ulashish marosimidir.

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

o'quvchilar ongiga singdirish;

— «Qo'sh oshi» (Oq osh) — erta bahorda dalaga qo'sh olib chiqishdan (yer haydash) oldin tayyorlangan taom. U bug'doy, jo'xori, arp'a kabi donli

Маърифатга интилиш ва ундан маъно ахтариш хислати, аслида бизга аждодларимиздан мерос. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси тасарруфидаги Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институтида аждодларимиздан бизга қадар етиб келган энг қадимиш ва нодир қўлъэмалар сақланиб, илмий тадқиқ этилади ҳамда авлоддан авлодга етказилиши таъминланади.

Институттинг етакчи илмий ходимларидан бири тарих фанлари доктори Махмуд Ҳасанов билан мухбиримизнинг сұхбати айнан қадимиш қўлъэмаларнинг тўпланиши, сақланиши, тадқиқ этилиши юзасидан бўлди.

ҚАДИМИЙ ҚЎЛЪЭМАЛАР – ҲИКМАТ ДУРДОНАЛАРИ

Шарқшунослик институти қўлъэмалар хазинаси ташриф бўюрган киши аждодларимизнинг бизга нечоғлик бой маънавий мерос қолдирганлигини яна бир карра англайди, бу манбаларни ўрганиш қанчалик машакқатли эканлигига тан беради. Шубҳасиз, ҳалқимизнинг кўп асрлик тарихидан бизга қадар етиб келган бу ноёб китобларни ўрганувчи, тадқиқ этувчи мутахассислар бор.

Ўзбек, араб, форс, тожик, урду, пушту, озарбойжон, турк, татар, туркман, уйғур ва бошқа Шарқ ҳалқлари тилларида битилган қўлъэмалар хазинасида 25621 жилд китоб сақланмоқда. Тошбосма ва нашр этилган китобларнинг умумий сони 39300 жилдни ташкил этади. Марказий Осиё, Шарқ мамлакатлари, араб давлатлари, Афғонистон, Покистон, Туркия, Хитой, Эрон, Хиндистон тарихини ўрганишда бу манбаларга таяниш мумкин. Қўлъэмалар орасида энг қадимиши – IX асрда оид Куръони каримнинг куфий хати билан терига кўчирилган нусхаси улкан хизнининг энг ноёб дурданаси ҳисобланади. Қўлъэмалар орасида энг янгилари – XX аср ўрталарида яратилганлари ҳам бор. Улар битта йўналишда эмас. Мутахассислар ўрта аср ва ундан кейинги даврларга хос бу қўлъэма нусхаларини турли тармоқларга таснифлаб чиқишиган, яъни математика, адабиёт, тарих, фалсафа, фикр, фалакиёт, кимё, табобат, жўрофия, доришунослик, тил, мусиқа, маъданшуносликка оид бу манбалар ўрганишга татбиқ этилмоқда. Бундан ташқари, минг йиллик тарихни қамраб олувчи архив ҳужжатлари ҳам тўплланган.

Ёзма манбаларни ўрганиш шуниси билан аҳамиятили, улар кўз ўнгимизда узок ўтмишни гавдалантиради. Фондимизга келиб тушган бирорта ҳам манба ўтибордан четда қолмайди. 8 кишидан иборат махсус комиссия таркибига етук олимлар киритилган бўлиб, улар бу дурданаларни энг зарур жиҳатларига қараб таснифлашади, тегишли бўлим-

га кўриб чиқиш учун беришади. Марказий Осиё ва Шарқ мамлакатлари тарихи, улар орасидаги сиёсий, иқтисодий, маданий алоқалар ўша даврда қандай бўлганлигидан далолат берувчи қадимиш қўлъэмаларни ҳар жиҳатдан ўрганишга хизмат қилувчи лойиҳалар асосида иш олиб борилаётпти. Уларнинг иккитаси фундаментал аҳамиятга эга бўлиб, ижросида энг етук мутахассислар иштирок этилмоқда. «Марказий Осиё ҳалқлари тарихи, фани ва маданиятига оид манбалар тадқиқи» деб номланган биринчи йўналиш институтдаги қўлъэмалар асосида олиб борилаётган бўлса, «Марказий Осиё тарихи Хитой манбаларида» деб номланган лойиҳа бўйича таржима ва шарҳлар тайёрланмоқда.

– Қўлъэма ўрганилади, у ўз даврида қанчалик аҳамиятга эга бўлса, буғунги кундаги қадр-қиммати яна-да баланд. Кейинги йилларда институт фондида сакланаётган қадимиш қўлъэмалардан қайси бирлари китобхонларга тақдим этилди?

Аждодларимиздан қолган бой илмий меросни ҳалқимизга тақдим этисан, маънавиятни юксалтиришдек, маърифатни тарқатишдек эзгу ишга хисса кўшган бўламиз. Институт илмий ходимларининг кўп йиллик уринишлари на-тижасида 11 жилдан иборат «Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Шарқ қўлъэмалари тўплами» каталоги нашр қилиниб, уларга турли тилларда яратилган 7500дан зиёд қўлъэма асарнинг қисқача илмий изоҳи киритилган. Бундан ташқари, тарих, табобат, табиий фанлар, тасаввfu илмига оид ҳамда «Шарқ миниатуралари»нинг иккичиллик каталоглари ҳам юзага келди. Фаннинг турли йўналишларига оид асарларнинг асл ҳамда таржима нусхаларини тайёрлаш мухим масала эканлиги кундек равшан. Мустақиллик йилларида буюк ватандошимиз Абу Али ибн Синонинг машҳур «Тиб қонунлари» асари ўзбек ва рус тилларига таржима қилиниб, уч маротаба нашр этилди ва китобхонларга тортиқ қилинди.

Махмуд ака, бу қадимиш қўлъэмалар асрлардан асрларга ўтиш мобайнида титилиб, ҳарфлари ўчиб кетиши, бу эса уни ўқиб-ўрганишда кийинчилик туғдириши мумкин. Бундай кезда уларни таъмирлаш, тиклаш зарурати туғилади. Институттада бу жараёнга қандай аҳамият берилмоқда?

Шарқда китобатчилик санъат даржасига кўтарилган. Айни пайтда ўз дав-

ўрганиш ас-носида улар-нинг саҳифаларига бугунги китоблар сингари рақамлар кўйилмаганига гувоҳ бўлишмоқда. Олдинги саҳифа остига кейинги саҳифанинг дастлабки сўзи тақрор қайд килиб кўйилган, буни улар пойгир деб аташган. Пойгир саҳифаларнинг батартиб бўлишини таъминлаган.

– Замонавий аҳборот технологиялари кириб бормаган соҳанинг ўзи қолмади. Улар туфайли ҳар қайси соҳанинг, ҳар қайси ташкилотнинг электрон базаси вукудга келмоқда. Бунинг кулайлиги ва афзаллигини инкор этимаган ҳолда, институт веб-сайтининг яратилиши ҳақида ҳам тўхтабиб ўтсангиз.

Институтимизда фаолият кўрсатётган 60 нафар илмий ходимнинг асосий қисми ёшлардир. Улар турли хорижий тилларни мукаммал билишади, компьютерда ишлаш малақасига эга. Укувли, саводхон, тиришқоқ бундай ёшларга ишонамиз. Улар ўзларига билдирилаётган ишонч ва умидга масъулият билан қараётганларни сезамиз. Замонавий аҳборот технологиялари билан ишлашда биз кўпроқ уларнинг кўмагига таянамиз. Институт веб-сайтига электрон маълумотлар жойлаштирилмоқда. Немис мутахассислар билан ҳамкорликда жамийки қўлъэмаларнинг электрон базасини яратишга киришилган. Бундан ташқари, маҳсус фотолаборатория ёрдамида аксарият қўлъэмаларнинг микрофильтлари ишланмоқда. Тадқиқотчилар қўлида анча йиллар сақлангач, ҳар қандай сифатли қўлъэма асар ёки босма маъна бора-бора яроқсиз ҳолга келиб қолиши эҳтимолдан холи эмас. Бундай пайтда маҳсус фотолаборатория имкониятларидан фойдаланиш қўл келади. Қўлъэма суратга олинади ва ундан саҳифалар кетма-кетлиги таъминланаб, микрофильтр яратилади. Ҳозиргача шундай фильmlардан 6 мингтаси яратилди.

– Истиқболда қандай вазифалар белгиланган?

Институтимиз қўлъэмалар хазинаси 2000 йилда энг бой илмий-маданий меросни ўзида мужассам этган мажмуя сифатида ЮНЕСКО рўйхатига киритилган. Демак, амалга оширадиган ишларимиз ҳам ана шунга муносиб бўлиши керак. Яқин йилларда ҳукуматимизнинг бевосита эътибори самараси ўлароқ, институтимизнинг замонавий биноси бунёд этилиши лойиҳалаштирилмоқда. Унинг ҳалқаро мезонлар асосида жиҳозланиши, ҳалқимиз бой маънавий хазинасини келажак авлодларга етказиш ва кутубхоналарга замонавий хизмат кўрсатиш имкониятини яратади.

**Хулкар ТЎЙМАНОВА
сұхбатлаши.**

ҚАЙТА НАШР ЭТИШ БЎЙИЧА ТЕНДЕР САВДОЛАРИДА ИШТИРОК ЭТИШ УЧУН ТАКЛИФНОМА

Тендер тартиб рақами: 8 MRT-2010.

Тендер номи: Дарслик ва ўкув-методик қўлланмаларни қайта нашр этиш юзасидан қайта тендер савдолари.

Буюртмачи: Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги.

Манзил: Тошкент шаҳар 100159, Мустақиллик майдони, 5-үй.

Молиялаштириш: Давлат бюджети ва Республика мақсадли китоб жамгармаси маблаглари ҳисобидан амалга оширилади.

Буюртмачи мазкур тендер савдоларига дарсликлар ва ўкув-методик қўлланмаларни нашр этиш учун нашриётларни тақлиф этади.

Тендер савдоларида қайта ташкил этиш (бўлиш, қўшиш ва ҳоказо), тугатиш ёки банкротлик боскичида бўлмаган, давлат реестрида рўйхатга олинганига оли ой мuddатдан кам бўлмаган, шартномаларни бажармаганлиги учун судга тортилмаган, дарсликлар ва ўкув-методик қўлланмаларни нашр этиш билан шуғулланиш учун лицензияга эга бўлган ҳамда илгари вазирлик билан тузилган шартномалар бўйича қабул қилинган мажбуриятларни зарур даражада бажара олган нашриётлар қатнашиш ҳукуқига эга.

Катнашич буюртмачига шартномани бажариш қобилияти ва малақаси борлигини тасдиқловчи ҳужжатлар тақдим этиши керак ва мазкур ҳужжатлар тендер ҳужжатининг иккичи бобида келтирилган талабларга жавоб бериши лозим.

Дарслик ва ўкув-методик қўлланмаларнинг оригинал макетига бўлган ҳукуқ Буюртмачи ва Нашриётлар ўтасидаги шартномага мувофиқ Буюртмачига берилган.

Нашр этиладиган дарсликлар ва ўкув-методик қўлланмаларнинг номи ва нусхаси куйидагилар:

Пакет рақами	Дарсликлар номи	Синфи	Таълим тили	Адади
1	Русский язык	2	ўзбек ва қардош тиллар учун	452 462
2	Русский язык	3	ўзбек ва қардош тиллар учун	447 859
3	Русский язык	8	ўзбек ва қардош тиллар учун	551 115
4	Русский язык	9	ўзбек ва қардош тиллар учун	579 052

E'lom

Дарслик ва ўкув-методик қўлланмаларнинг бошлангич нархлари тендер ҳужжатларида белгиланган.

Тендер ҳужжатларини олиш учун талаборлар Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг махсус №20203000100101044002 (АТИБ ИПОТЕКА Банкнинг Мехнат филиали, МФО:00423, СТИР 201122808) ҳисоб рақамига 2 000 000 (икки миллион) сўм ўтказганлигини тасдиқловчи ҳужжатни тақдим этишлари шарт. Тўлов юқоридаги ҳисоб рақамига тўғридан-тўғри пул ўтказиш йўли билан амалга оширилади. Тендер ҳужжатларини олиш учун қатнашчилар томонидан тўланган тўлов қайтирилмайди.

Тендер савдоларида қатнашиш истагини билдириган ва Тендер ҳужжатларини харид этган корхона ва ташкилотлар 2010 йил 27 февралдан бошлаб ҳар куни (шанба ва якшанба кунларидан ташқари) Тошкент вақти билан соат 10:00дан 17:00гача тендер савдоларига тегишли қўшимча маълумотларни Тендер комиссиясининг ишчи органи Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги «Дарсликлар ва ўкув адабиётларининг янги авлодини яратиш» бўлимидан (Манзил: 100159, Тошкент шаҳри, Мустақиллик майдони, 5- үй, 319-хона, телефон (+99871) 239-40-83, факс (+99871) 239-40-81 олишлари мумкин).

Тендер ҳужжатлар асосида талаб этиладиган барча ҳужжатлар тақлифнинг умумий қўйматининг икки фоизидан кам бўлмаган закалат суммаси билан бирга 2010 йилнинг 16 март куни соат 14:00га қадар юқорида келтирилган манзилга топширилиши шарт. Тендер тақлифлари 2010 йил 16 март куни соат 15:00да Республика таълим марказида (Манзил: Тошкент шаҳри, Фурқат кўчаги 174-үй.) барча қатнашчилар вакиллари иштироқида очилади. Ке-чикиб топширилган тақлифлар очилмаган ҳолда қатнашчиларга қайтирилади.

Тендер комиссияси ўзининг эҳтиёткорлик чораларидан келиб чиқсан ҳолда Тендер ҳужжатининг I-боб 6-бандида белгиланган тартибида Тендер ҳужжатларига қўшимчалар киритиш орқали тақлифлар топширишнинг охирги муддатидан ўзгарган муддатга мутаносиб раввища ўзгаради.

Буюртмачи қатнашчилар томонидан тендер тақлифини тайёрлаш билан боғлиқ бўлган ҳужжатларга жавобгар эмас.

Компьютер техника асри маҳсулотими ёки ўтмишда ҳам бу каби «ақли машиналар»ни яратиш учун ҳаракатлар бўлганми? Ушбу саволнинг юзага келишига сабаб дengiz қаъридан олиб чиқилган ноодатий, бажарадиган вазифасига кўра компьютерга жуда ўхшаб кетадиган ускунанинг топилганидир.

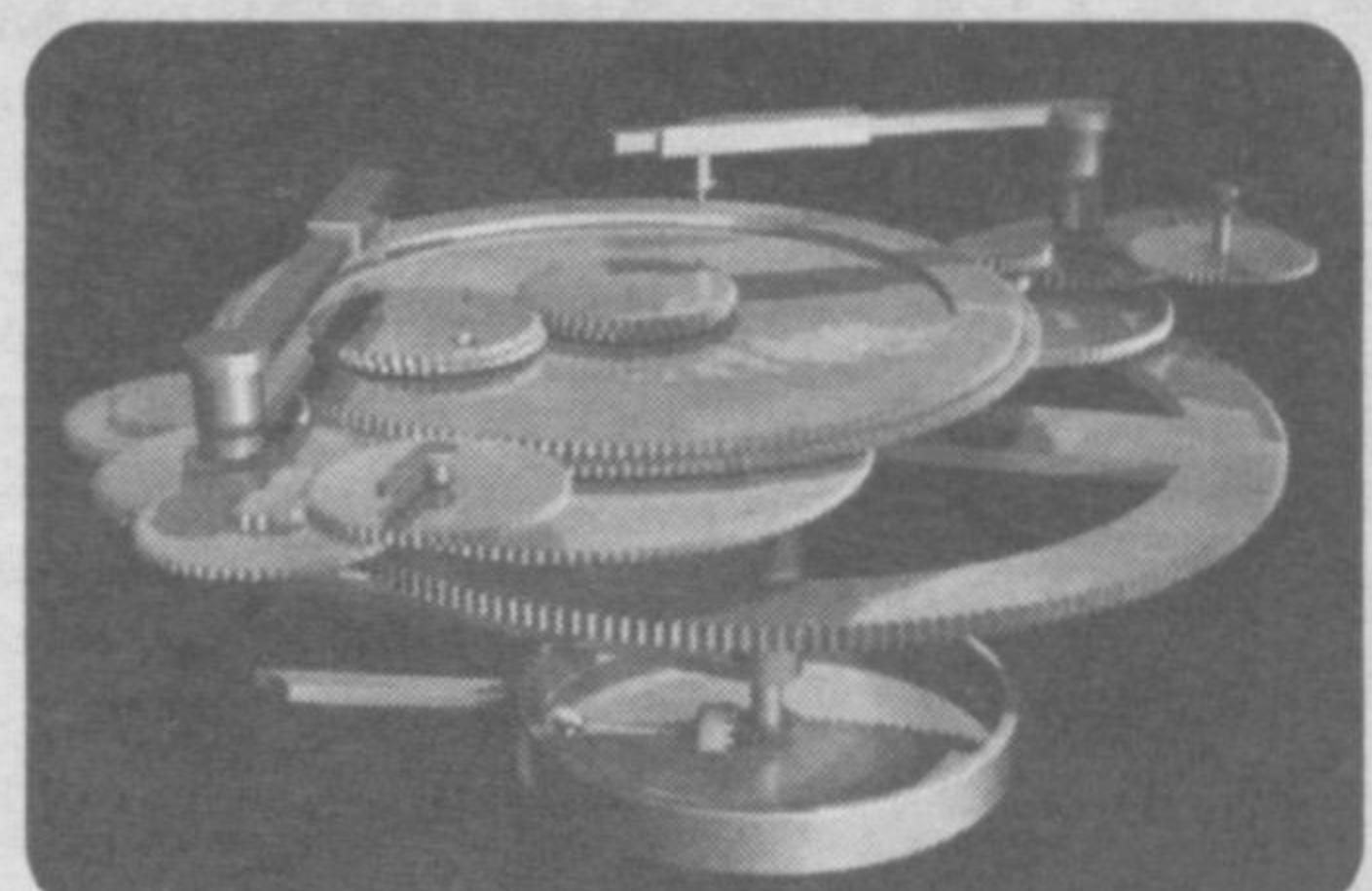
Бу гайриоддий механизм бир аср илгари сув қаъридан олиб чиқилган. Қизиқ томони, шунча пайтдан бери олимлар унинг нима экани борасида қатъий фикр айта олмаяпти. Шунга қарамай, мазкур топилма техник қашфиётлар тарихида ўзига хос бурилиш ясиши, кўп асрлардан бери шаклланган қарапшларни батамом ўзgartиб юбориши ҳам эҳтимолдан холи эмас.

СУВ ОСТИДАН ТОПИЛГАН КОМПЬЮТЕР

9 СОНЯ ҲИКМАТИ

Ҳанузгача археологиядаги энг катта сирлардан бирин сифатида қаралаётган мазкур топилма тарихини Элиас Стадиатиснинг атиги 9 секундга нафас олишдан тўхташи бошлаб берган. Аслида сузуви айнан шунча вақт сув тагида нафас олмай турга оларди, холос. 1900 йилнинг эрта баҳори эди ўшанда. Андикитира ороли соҳилидан совуқ Эгей дарёсининг тубига таваккал қилиб шўнгиган Элиас учун ажойиб топилма муносиб мукофот бўлди. Аввалига у тахминан 40 метр чукурлиқда улкан бронзадан ясалган ҳайкалнинг кўл қисмини кўрди. Янада пастроқка тушиб эса антик даврга тегишли савдо кемаси қолдиқларини топди. У ерда яна тақинчоқлар, амфора (кўзасимон кўшкулоқ сопол идиш)лар, бронза ва мармар ҳайкалчалар ҳам бор эди. Шу сабаб бўлса керак, топилмалар худудига етиб келган бошқа favvoslар ҳам ғалати шаклдаги бронза бўлагига унчалик эътибор қаратишмаган. Бир неча ойлардан сўнг Андикитира ташриф буюрган археологларда ҳам бу метал бўлаги алоҳида қизиқиши ўйғотмади. У Эгей дengизи тубидан топилган бошқа нарсалар билан бирга Афинадаги Миллий археологик музейга олиб келинди.

Ажабланарлиси, музейда ҳам топилмани четга суруб кўйишади. Фақат бир йилдан сўнгина у дengиз лойидан ва қатлам-қатлам қўйқалардан тозаланди. Ана шунда археологлар кўз ўнгидага тишил фидриаксимон бир механизм пайдо бўлди.

Андикитира механизмининг компьютер графикаси ёрдамида яратилган кўриниши.

Бу — ҳақиқий сенсация эди. Ахир, энг қадимги механизм топилганди да! Айни пайтда топилма мутахассислар олдига қатор саволларни кўймокда. Улар орасида энг муҳими — қадимги юнонлар ушбу ускунадан қай мақсадда фойдаланган, деган савол эди. Узоқ йиллик изланишларга қарамай, бу борада ҳалигача якуний хулоса айтилгани ўй.

БОШИДАНОҚ ТАНҚИДГА УЧРАГАН...

«Нью Сайентист» илмий журналида көлтирилишича, 1902 йили топилманни грек археологи Валерио Стасис

ўргана бошлайди. Айтиш керак, қийинчиликлар иш жараённинг бошиданоқ уни мушкул ахволга солди. Сабаби, тишли фидриакчалар бир-бирига маҳкам ёпишиб кетган, уларга зарар етказмай ажратиб олишнинг деярли имкони ўйқ эди. Шунга қарамай, Стасис механизм устидаги ёзувларни ўқишининг уддасидан чиқди. Аниқланишича, унда самовий жисмлар ва бурж белгилари тасвирланган экан. Ҳаракатли шкаласи бор антик давр тақвимларидаги ёзув ва ҳолатларини ўрганиб чиққач, мазкур ускуна тахминан милоддан аввалги 80-йилда яратилган деган тўхтамга келинди.

Шу ўринда бир маълумотни келтириш жоиз. 1985 йили сув ости дунёсининг машҳур тадқиқотчиси Жак Ив Кусто Андикитира соҳиларидан фарқ бўлган ўша кема қолдиқлари орасидан милоддан аввалги 86-йилда Пергамада босилган тангаларни топганди. Лекин 1902 йили Стасис ўз тадқиқотлари натижаларини эълон қилганида ҳамкаслари унинг меҳнатини кескин танқид остига олдилар. Чунки унгача греклар асосан фалсафа (яни, ижтимоий фанлар) билан шуғулланади, римликлар эса аксинча аниқ фанлар ва техника билан машғул бўлган, деган қарап шаклланганди. Стасиснинг тадқиқотлари натижаси ўлароқ, бунга фикр илгари сурила бошлаган.

Айни пайтда мутахассислар қадимиғи грек муҳандислари ўта мураккаб турдаги механизmlарни яратади. Мана, масалан, буюк нотик Цицерон ўз қўлэзмаларида Архимед қашф этган Қўёш, Ой ва сайёralарнинг ҳаракатини кўрсатувчи; бронзадан ясалган планетарий (осмон жисмлари ҳаракатини кўрсатадиган аппарат ёки қурилма)ни тасвирлаган.

СУРАТГА ОЛИШГА МУВАФФАҚ БЎЛДИ

1951 йили Йель университети профессори Дерек де Солла Прайс Афина миллий археологик музейида ишлаетганида «тишил ускуна»ни кўриб хайратда қолади.

Бу каби қурилмалар ҳеч бир қадимиғи кўлэзмада тилга ҳам олинмаган, — деди олим ҳайратини яширмай. — Агар қадимги юнон илм-фан ва техникиаси бизга маълум билимларга таянгандагина бундай механизмларни яратишга қодир бўларди.

Аммо қурилма ҳақиқатдан ҳам топилган. Шу сабаб, Прайс бунга асосли изоҳ топишга астойдил киришиди. Чинакам шов-шув 1971 йили, аниқорғи, Гречия атом энергетика бошқармаси томонидан механизмнинг гамма-радиографияси ва рентген текширувичи ўтказиш учун профессорга руҳсат берилганида содир бўлди. Олим уску-

нани расмга олишга муваффақ бўлди. Тўғри, у олган суратлар бироз хира эди, аммо улар асосида қурилманинг ички тузилиши ҳақида тасаввур ҳосил қилишга имкон туғилди. Ускуна бирори билан боғланган 40та тишли фидриакчалар ўхшаш қисмлардан иборат эди.

Тадқиқотлар давомида профессор Прайс бу асбоб ёрдамида Қўёш ҳаракати, Ой фазалари, иккى самовий жисмларнинг бутун йил давомидаги чикиш ва ботиш вақти кузатилганини аниқлади. Айтиш керак, бундай куза-

кан бўлиши мумкинлигини таъкидлашмоқда. Чунки ўзини Посидонийнинг шогирди деб билган Цицерон асарларидан бирида бу аллома «ҳар бир айланнишида Қўёш, Ой ва беш сайёра ҳаракатини кўрсатувчи» асбоб яратгани ёзган экан.

Хуллас, шу тариқа тадқиқотчилар аста-секин ҳеч бир манбада тилга олинмаган, қаерда ва нима учун кўлланниши мумкинлиги ҳатто бир марта таъкидлаб ўтилмаган механизмнинг ишлаш принципини аниқлашга эришиди. Бироқ жавобсиз саволлар сони бу билан камаймади. Шу боис изланишлар давом этмоқда.

Бугунги кунда ноёб топилмани Афина Миллий археологик музейидан олиб чиқиш тақиқланган, шу сабаб олимлар бу ерда турли замонавий техника жиҳозларини келтирган ҳолда ишланаётган.

«Астрономия ва астрофизика» нашрида ёзилишича, ҳозирнинг ўзидаёт илгор технологияларини кўллаш илкор жисмларни бера бошлади. Таълими фидриакчаларда аввал сезилмаган ўзлаб ёзувлар борлиги аниқланди. Бу — юнонча ҳарфлар билан битилган Миср тақвими атамалари экани ҳам энди маълум. Бундан ташқари, яна ёзувлар ичида мазмунан ускунадан фойдаланиш қоидаларига ўхшаш матн ҳам олимлар томонидан ўқилди.

Ёзувлар механизмининг маълум қисмини исла туширганда ёки тугмасини босгандан ускуна қандай амални бажариши лозимлигини кўрсатади, — дейди бу борада тадқиқот раҳбари, Кардифф (Эдинбург) университети астрономи Майк Эдмундс. — Улар ёрдамида антик давр одамлари қурилмадан кай ўйсунда фойдаланганини тушунишга ҳаракат қиляпмиз.

Шу ўринда айтиб ўтиш зарур, Андикитира топилмаси билан шуғулланган Майкл Райт уни ўрганаётганда қурилманинг баъзи бир қисмлари бошқа қадимиғи механизмларда ҳам кўлланилганини айтган. Унинг фикрича, бу ҳолат антик даврининг унтилган юксак технологияларини яқол намойиш этади. Эдмундс ҳам Майкл Райт каби «юлдузларни ўрганувчи компьютер» ўта мураккаб эканини таъкидламоқда. Ускунани яратиш ишлари «нол»дан бошланган дейиш, унчалик ҳам тўғри эмас. Сабаби, бу каби ўзига хос ноёб асбоб

тишлар учун механизмда мураккаб хисоб-китоблар амалга оширилиши талаб этилган, чунки бунда Қўёш ва Ой ҳаракат даврлари ўзаро таққосланиши зарур эди. Қолаверса, ускунани яратишда антик муҳандислар факат XIX асрда «кашф этилган» мураккаб техник қурилма — дифференциал ўтказмадан фойдалангани ҳам маълум бўлди.

Ўтган асрнинг 70-йилларида Прайснинг «тақвим ҳисоблагич» (профессор Андикитира ускунасини шундай номлаган) ҳақидаги мақоласи Лондон илм-фан музейининг машинасозлик бўлими ходими Майкл Райтни қизиқтириб қўйди. У Прайс механизмини реконструкция қилишда баъзи номутаносибликларни кўздан қочирганини пайқайди. Шунда тадқиқотчи Афинага жўнайди. У ерда механизмни ўрганиш мақсадида ўзи маҳсус яратган тадқиқотлари тадқиқотчидан бўлди. Гарчи бу расмлар ҳам тиниқ бўлмасада, уларда Прайснинг назарида четда қолган қисмларни кўриш мумкин эди. Аниқланишича, «тақвим ҳисоблагич» аслида ҳақиқий кичик ҳажмдаги планетарий бўлиб, у нафақат Қўёш ва Ой, балки ўша даврда маълум бўлган барча сайёralар — Меркурий, Венера, Mars, Юпитер ва Сатурнни ҳам кузатиш имконига эга бўлган!

Ана шундан кейин Андикитира топилмаси антик давр астрономияси ҳақида ғаҳарашларни ўзгаришиб юборди, десак муболага бўлмайди. Текширувлар Қадимги Юнонистонда юлдуз ва сайёralарни кузатиш ишлари факат назария билан чекланиб қолмай, айни пайтда амалий билимлар билан ҳам мустахкамланиб борганини кўрсатди. Аммо қадимиғи механизми яратган ўша доҳий ким, деган савол ҳануз жавобсиз. Шу пайтчача илм-фан аҳли у ҳақида ҳеч бир маълумотга эга эмас.

ЖУМБОҚ ЖАВОБИННИ КУТМОҚДА

Дерек де Солла Прайс ускуна яратувчисини қачонлардир қадимиғи астрономия маркази ўлган борада Родос оролилик астроном ва математик Гемин, деб тахмин қилган. Қатор мутахассислар механизми яна бир родослик файласуф Посилоний ишлаб чиқ-

Яқинда иккى минг йил сув остида бўлган қадимиғи қурилмада аввал ёзтибордан четда қолган ёзувлар аниқланди.

ни яратишда аввал мавжуд бўлган механизм намуналаридан андоза олингани, ишлаб чиқариш аньналарига амал килингандаги яқинрок.

Шунингдек, Майк Эдмундснинг ёзтибор этишича, механизмнинг бир қисми йўқолган. Эҳтимол, у ҳалиҳамон дengиз қаъридадир. Ачинарли томони, топилманинг йўқолган «бўлгали» жумбоқ сирини тўла фош этишга йўл қўймаслиги мумкин. Аммо умидизланишга ҳали эрта. Сабаби, Салоники университети профессори Жон Сеидаракиснинг билдиришича, кема қолдиқлари ҳанузгача дengиз тубида юзлаб метр масофада сочилиб ётгани маълум. Профессор келгусида сув ости чуқурликларида ишлай оладиган роботлар мазкур мураккаб ишни амалга оширишига умид боғламоқда. Демак, агарда Андикитира сирига «калит» бор бўлса, у ҳам Эгей dengизи остида. У ерда эса инсониятни ундан да мураккаброқ янги жумбоқ кутаётгани ҳам эҳтимолдан холи эмас.

Наргиза ИБРОХИМОВА
тайёрлади.

ИЖОДКОР МУЗЛИКЛАР МАКОНИДА

Британиялик рассом Носир Аъзам Антарктидада нолдан 30 даражага совук ҳароратда тўқизта сурат чизиши режалаштирумокда. У ушбу маконидда амалга ошириладиган экспедицияга тез орада жўнаб кетади, деб хабар беради «Би-Би-Си Ньюс».

Саёҳатга кетишдан аввал Носир Аъзам Лондонда улкан музлаткич камерасида тайёргарлик кўрди. Рассом у ерда бўёқ ва мўйқаламларни минус 22 даражага ҳароратда салкам икки соат давомида текшириди. Ўзининг айтишича, бундай шароитда ишлаш мураккаб кечган бўлса-да, у Антарктидага саёҳат пайтида совуқка анча кўнишиб қолишига умид қиласяпти.

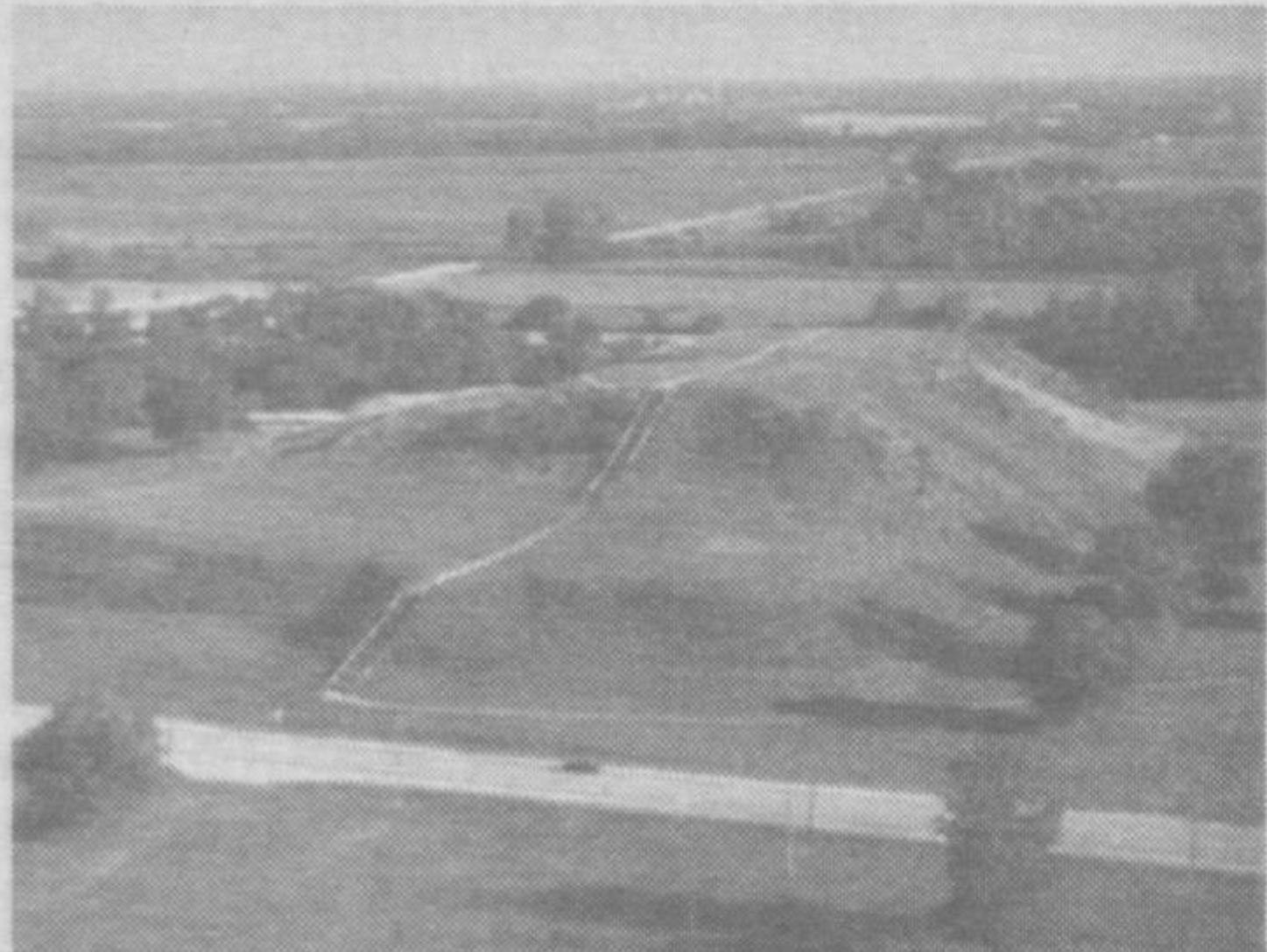
Айтиш керак, Носир Аъзам бундан олдин вазнисизлик ҳолатида ҳам ижод қилган рассом сифатида машҳур. У 2008 йили Россияга ташриф буюриб,

ИЛ-76МДК параболик учиш аппаратида ҳавога кўтарилиган. Парвоз пайтида эса Фрэнсис Бэконга бағишлиган олтита суратни яратган. Уларнинг биттаси яқинда Нью-Йорқдаги кимошиб савдосида 332,5 минг долларга сотилди.

Вазнисизлик ҳолатидаги парвоздан қайтгач, рассом кўп ўтмай, музликлар маконидаги сафарга тайёрланга бошлаган. Бунга 18 ой вақт сарфлади. Носир Аъзамнинг таъкидлашича, бундай ҳаракатга уни ноодатий шарт-шароитлардаги ижодий имкониятларни тадқиқ этиш истаги ундумоқда. Шунингдек, ижодкор яратилажак суратларида атроф-муҳитнинг тақрорланмас чиройини акс эттиришини маълум қилди.

МИСГАР УСТАХОНАСИ ТОПИЛДИ

Америкалик археологлар Коллинсвиль шахри (Иллинойс штати)да қадими хинду мисгари устахонасини топди, деб маълум қилди «Беллевилле Нью-Демократ». Миссисипи дарёсининг ююри қисмида аниқланган топилма XII асрга тегишили, деб тахмин килинмоқда.

Сабаби, ўша даврларда хиндулар хоти тош аспи даражасидаги тараққиёт босқичини кечираётган эди. Шунга қарамай, улар мисни қайта ишлаш технологиясини ўзлаширишган, металдан асосан тақинчоклар ясалашган. Бу ҳақида айни кунларгача ҳам Миссисипи водийси бўйлаб топилаётган хиндуларга хос нақшлар билан безалган тақинчоклар гувоҳлик беради.

Археологлар устахона қадими Каҳокия шахри ҳудудида жойлашганини аниқлашган. XI-XII асрларда у Шимолий Америкадаги энг йирик шахар бўлган экан. Аслини олганда, бу қадими шахар ўринда топилган иккинчи устахонадир. Биринчиси ўтган асрнинг 50-йилларида ҳаваскор археолог Грег Перино томонидан аниқланган. Аммо тадқиқотчилар Перино қазиб олиш ишлари пайтида қўллаган усуслар Кахокияга катта зарар етказганини айтишмоқда. Чунки у жараёнда тупроқни сурадиган қишлоқ хўжалик машиналаридан ҳам фойдаланганди. Шунингдек, Перино мустақил равишда ҳудудни ўрганиб, унинг харитасини тузган, лекин у бугунги кун тадқиқотчиларига айтарли ёрдам бермаган.

ЁД ОЛИШ ҚОБИЛИЯТИ НИМАГА БОҒЛИК?

Тадқиқотчилар киши юзига қараб киёфани ёдда сақлаб қолиш қобилияти биринчи ўринда генларга боғлиқларни амалда тасдиqlашга муввафка бўлди. Макуайр университети илмий ходимлари бу ҳақида «Илм-фан миллий академияси изланишлари» журналида хабар беришиди.

Шу пайтгача олимлар юзга қараб таниш ва эсада сақлаб қолиш жараёнда таълим ёки атроф-муҳит билан мулотига кириш асосий ўринда туради, деган фикрда эди. Янги ўйналишдаги лойиҳа музаллифлари эса бир хил ва турлича хужайрали эгизаклар иштирокида изланишлар олиб боришиди. Бир хил хужайрали эгизаклар иккига бўлинган битта тухумхужайрадан ҳосил бўлганлиги сабаб уларнинг ген асослари ҳам ўхшаш бўлади. Хар хил тухумхужайрали эгизакларнинг генларида оиласидаги ака-ука ёки опа-сингилларни каби ўхшашликлер сезилади.

Тажрибаларда 298 жуфт эгизаклар иштирок этган. Мутахассислар уларга турли ракурс ва ёруғида суратга тушган одамларнинг расмларини кўрсатиб, имкон қадар кўпроқ маълумотни сақлаб қолишни сўрашган. Маълум бўлишича, бир хужайрали эгизаклар тахминан бир хил миқдордаги суратларни эслаб қолишган. Аксинча, турли хужайрали эгизаклар кўрсатган натижаларда бир-бирига ўхшашлик сезилмайди. Демак, одамларни юзига қараб ёдда сақлаб қолишда генетик жиҳат катта аҳамиятга эга.

ЭНГ «ЁШ» ЭКЗОСАЙЁРА

Астрономлар ҳозирга қадар аниқланганлари ичидаги энг «ёш» ҳисобла-нувчи экзосайёра ҳақида маълум қилишмоқда. Бу ҳақида «Астрономия ва астрофизика» журналида чоп этилди. Астрономия фанида экзосайёра деб Куёш атрофида айланмайдиган, яъни Куёш тизимидан ташқарида бўлган саёғрага ном берилган.

BD+20 1790b деб қайд этилган мазкур са-мовий жисм тахминан 35 миллион йил илгари пайдо бўлган. Агар қиёсланадиган бўлса, Ернинг «ёши» 4,5 миллиард йилга тенг. Сайёра жойлашган система Куёш тизимидан 85 ёргулик йилига тенг масофада жойлашган.

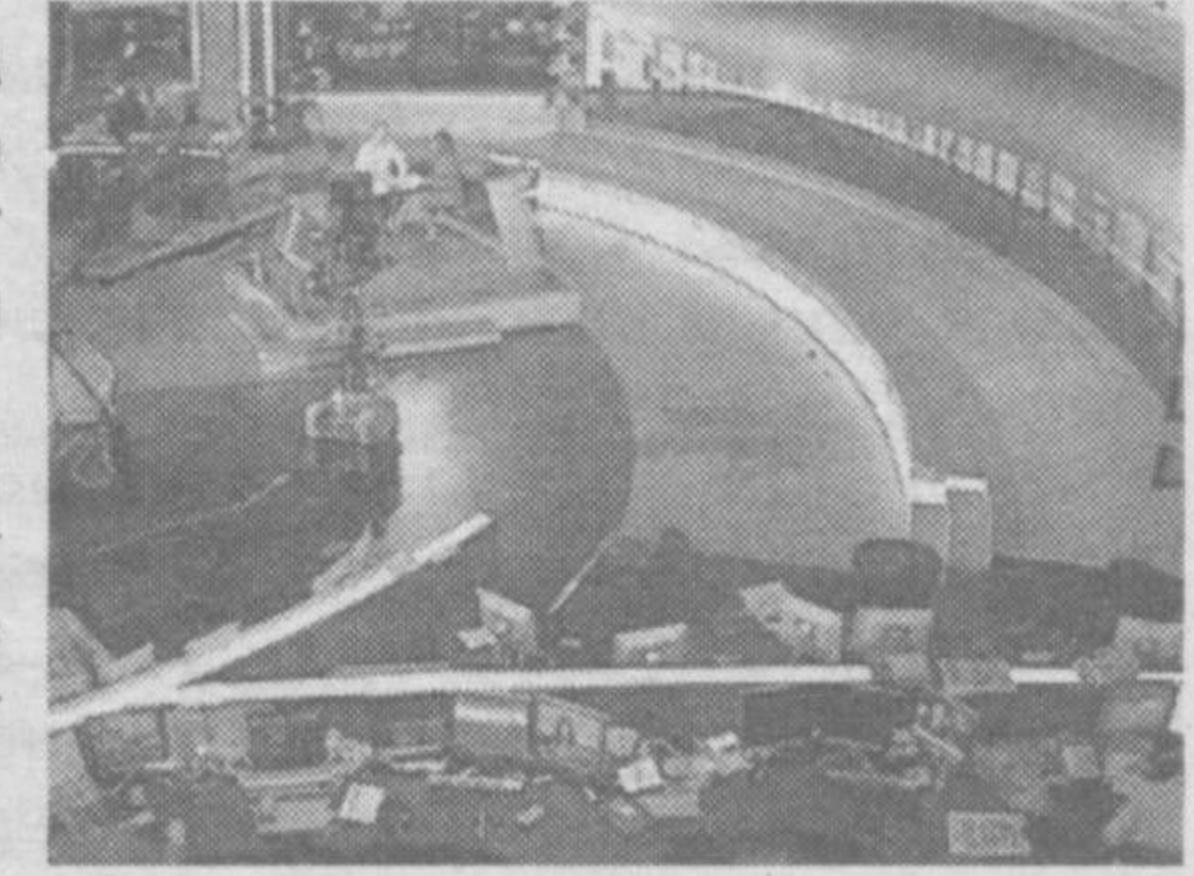
Мутахассисларнинг таъкидлашича, BD+20 1790b юлдуз атрофида айланниб, улар ўртасида тахминан Куёш ва Меркурий оралиғидаги каби масофа бор. Шунингдек, экзосайёра айланадиган юлдуз 35–80 миллион йил аввал вужудга келгани ҳам аниқланди. Бу кўрсаткич унчалик ҳам катта эмас, сабаби одатда олимлар камида миллиард йил олдин пайдо бўлган юлдузлар экзосайёраларини ўрганишади.

ЙИЛНИНГ ЭНГ ЯХШИ ТЕЛЕКАНАЛИ

«Скай Ньюс» Буюк Британияда йилнинг энг яхши телеканали сифатида эътироф этилди, деб хабар берди «Лента» манбаси.

Мутахассисларнинг фикрича, ғолиб телеканал ҳалқаро янгиликларни ёритиш сифати ва мамлакатда юз берадиган воқеаларга тезкороришида муносабат билдириши билан ажралиб туради.

Шу билан бирга, тармоқда фаолият юритувчи Алекс Кроуфорд «Йилнинг энг яхши тележурналисти» номинациясида тенгиси топилган. Яна «Скай Ньюс» янгиликларга ўзгача ёндашуви, ҳалқаро воқеаларни ёритиш номинациялари бўйича ҳам ғолибликни кўлга киритди. Жами бўлиб бу телетармоқ 4та, «Би-Би-Си» эса 7та мукофотга эга бўлди.

Таъкидлаш жоиз, Қироллик телевидение жамияти мукофоти 1978 йилдан бўён бериб келинади. Танловда дастурлари Буюк Британия ҳудудида кўрсатиладиган телетармоқлар ҳамда мамлакатнинг янгиликлар каналларига маълумот етказиб берадиган ахборот агентликлари иштирок этиши мумкин.

БЮОК РАССОМНИНГ НОМАЪПУМ СУРАТИ

Голландиянинг Зволле шаҳридаги музейда Винсент Ван Гог қаламига мансуб сурат намойишга кўйилди. «Ле Блют-Фин тегирмони» номли мазкур ижод намунаси номаъпум рассомга тегишили, деб эътироф этиб келинаётганди. Бу ҳақида «НРС Хандесблад» маълум қилди.

Музей директори Ральф Кенинг гапларига қараганда, суратнинг буюк рассом қаламига мансублиги Амстердамдаги Ван Гог музейи мутахассислари томонидан тасдиқланган. Муаллифликни тасдиқловчи омилларга расм матосининг ҳажми ва тузилиши, ранглар тури, ёзув техникасининг ўзига хосликлари, шунингдек, сурат ортидаги Париж ижод буюмлари дўкони мухрини киритиш мумкин.

Ван Гог асари сифатида кўрсатилаётган бу сурат 1975 йили Зволледаги музей асосчиси Дирк Ханнема томонидан ҳозирги хисоб-китоблар бўйича тахминан минг еврода тенг нарҳда сотиб олинганди. Ўшанда гарчи Ханнема суратнинг муаллифи буюк рассом эканига иккимаган бўлса-да, экспертлар унинг гапларини шубҳа остига олганди. Унинг вафотидан сўнг эса сурат музейга келтирildi. Зволле музейи раҳбариятининг илтимосларига кўра кейинчалик мутахассислар асарни экспертизадан ўтказишга рози бўлган.

«ҚЎЗЛАРНИ ВАҚТИДА ДАВОЛАШ ПОЗИМ»

Океан орти тадқиқотчилари кекса ўшдаги инсонларда аниқланган кўз қаласилларини вақтида даволамаслик ҳолати Альцгеймер синдромига чалиниш хавфини ошириши ҳақида айтишти. Мичиган университети ходимлари 1992–2007 йиллар оралиғидаги нафақага чиқишида саломатлик ҳолати текширувидан ўтган 600 нафардан ортик инсонларнинг тиббий таҳлил натижаларини таҳлилдан ўтказган. Шунингдек, мамлакатнинг иккита энг йирик тиббий марказлари маълумотлар базасидаги кўрсаткичлар тадқиқ этилган.

Кейинчалик Альцгеймер касаллиги мавжуд иштирокчиларнинг факат 10 фоизи даставалада нормал қўриш қобилиятига эга бўлганини изланишлар кўрсатди. Интеллектуал қобилиятларни сақлаб қолганлар эса 30 фоизни ташкил этид. Бунинг устига, кекса ўшдаги одамнинг офтальмологога бир марталик таҳрифи деменция билан касалланиш хавфини 64 фоизга пасайтираш экан. Ҳусусан, катаракта, глаукома ва турли ретинопатия каби кўз касаллиларини ўз вақтида даволаш Альцгеймер синдромини ортириб олишга йўл кўймайди.

Натижаларга таянган ҳолда тадқиқот раҳбари Мэри Рожерс катта ўшдаги одамлар кўз касаллиларига кўпроқ эътибор қаратиши зарурлигини маслаҳат берди. Мазкур масаланинг долзарблигини мутахассис қуйидаги ҳолат орқали изоҳламоқда. Текширувлардан глаукома ва диабетик ретинопатия каби хавфли кўз касаллиларни бошланғич даврларда ҳеч ҳам сезилмаслиги ҳақида факат 11 фоиз мамлакат аҳолиси билар экан, холос. Бундай ҳолатлар ҳақида ўз вақтида хабардор бўлиш учун эса офтальмологоғ кўригидан ўтиб туриш зарур.

Н.РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

Бундан ўттиз йиллар мұқаддам педагогларнинг аньанавий август анжумандарында бирида ўқувчиларни мұмтоз адабиётта ошно этиш, синфдан ташқари ўқиш машгулолтарыда етук асарларни танлаб ўқитиш мавзусида ёш бир муаллима куюниб сүздади. Ўзи бир неча газаллар ҳамда Мұхаммад Юсуфнинг шеърларидан шундай маҳорат билан ўқидики, эртасига ёк Навоий кутубхонасидан ўша шеър ва газалларни топиб ўқидик. Бу муаллима — Назира Гуломова.

публика босқичида иштирок этиб, қатор мұваффақияттарни күлгә кириктган.

Назира Гуломова 1992 йилдан эътиборан Республика таълим марказынинг ўзбек тили ва адабиёти бўлимида бош методист, бўлим бошлиғи мувонини, бўлим бошлиғи, айни пайтада бош методист вазифасида фаолият кўрсатиб, умумий ўрта таълим мактабларидаги адабиёт таълими методикасини янгилаш, ривожлантириш ва такомиллашти-

ФАЗИЛАТЛАРИ ИБРАТ

мова эди. Кейинчалик у тинмай изланиб, Республика таълим марказида бош методист сифатида фаолият кўрсатиб келмоқда.

Назира опа 1968-1973 йилларда Низомий номидаги ТДПУнинг филология факультетида ўқиган даврданоқ ўзининг илмга чанқоғлиги, фаолиги билан ажралиб турарди.

Табиатан болаларни севган Назира опа ўқиши мұваффақиятли тутатганидан сўнг Тошкент шаҳридаги 197, 234-мактабларда она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси, директор ўринбосари вазифаларида фаолият кўрсатиб, ёшларга сабоқ берди. Ўқитувчи учун машгулолтарни шунчаки ўтиш ёт эди. У ҳар сафар ўқувчилари хузурига ошиқар экан, ўз илмини текширади, камчиликларини тўғрилар, ўзига талаб кўяр эди.

Ўқитувчимиз нозик қалбли, завқшавқа тўла инсон бўлгани боис ҳар бир нарсани шундай шарҳлаб берардик, барча ўқувчилар ва ҳамкаслари уларни берилиб тинглар эдик, — деб эслайди собиқ ўқувчиларидан Ҳилола Ризаева (айни пайтда 197-мактаб ўқитувчиси).

Ҳа, Назира опа ўзининг төран илми, шогирдлари ва касбдошларига чинакам меҳри, қалби ва одамийлиги билан устоз. Педагогик фаолияти давомида мактабда ўзбек тили ва адабиёт фанларини ўқитиш самарадорлигини ошириш, ўқувчини шахс сифатида шакллантириш, маннавиятини юксалтириш бўйича меҳнат қилиб, дарс машгулолтарини қизиқарли ва ўзига хос тарзда ташкил этишига, уларнинг сифати ва самарадорлигини оширишга муносаб хисса қўшган. У «Йил ўқитувчisi-91» кўрик-тандлови шаҳар босқичида, Педагогик ўқишларнинг рес-

риш ишига хисса қўшиб келмоқда. Унинг бевосита иштирокида 5-11-синфлар учун адабиёт фанидан ўкув дастури, дарслик, дарслик-мажмуя ва мажмуулар яратилиб, чоп этилди. 1999-2000 ўкув йилдан педагогик амалиётига татбиқ этилган ўкув дастури ва дарсликларнинг янги авлоди, «Умумий ўрта таълим макtablari учун Адабиёт дастури» (5-9-синф) ҳамда дарслик-мажмууларнинг яратилиши, синовдан ўтказилиши, такомиллаштирилиши ва чоп этилишида ўқитувчининг хизматлари салмоқли. Назира Гуломова ихтисослашган мактаблар учун 5-9-синф «Адабиёт» ўкув дастури ҳаммуаллифларидан дид. Унинг иштирокида тузилган «Касбхунар колледжлари учун Адабиёт ўкув дастури» танловдағо бўлди. Касбхунар колледжлари учун яратилган «Она тили ва адабиёт» дарслигининг Адабиёт қисми, ихтисослашган мактабларнинг 5-6-синфлари учун «Ифодали ўқиши», 8-9-синфлари учун «Нотиқлик санъати» ёндош дастурлари, «Нотиқлик санъати сирлари» кўлланмалари бевосита муаллифигида яратилган.

Ҳамиша изланишда, янги-янги методик тавсияларни нашар этишда кўрсатган шижаоти ҳамкаслари ва шогирдларига ибрат бўйли келмоқда.

Халқ таълими аълочиси Назира опа нинг атрофидагиларнинг ихлосини оширган фазилатлари аслида бундан-да, кўп.

**Дилдора НУРИДДИНОВА,
РТМ методисти,
Махмуда ВАЛИЕВА,
ўқитувчи**

Ўзбек тилшунослиги ўз тарихига эга бўлиб, бу фаннинг ривожланишида кўплаб олимларнинг ҳиссаси қўшилган. Улар қаторида заҳматкаш олим, филология фанлари доктори, профессор Назар Ражабовнинг ҳаёт ўйли ёшларимиз учун ибратли бир мактабидир.

1930 йилнинг 1 январида Самарқанд вилоятининг Пастдарғом туманинда Сарой қишлоғида таваллуд топган Назар Ражабовнинг отаси Раҳаб бобо ҳам маърифатли киши бўлганинги боис ўғлини илим ўрганишга даъват этарди.

Иккинчи жаҳон уруши йилларининг бошларидаги Назар Ражабов қишлоқ жамоаси аъзоси сифатида турли оғир ишларни бажариб, дам олиш вақтларидаги мустақил тарзда китоб ўқирди.

Урушдан сўнг бўлажак олим яна мактабда узилиб қолган ўқишини давом эттириди. 1947 йили 10-синфни тугаллаб, олий ўкув юртига кириб ўқишини мақсад қилиб қўйди. Бу эзгу ният бўлажак олимни Самарқанд университети томон чорлади. Ана шундан кейин 50 йилдан ортиқ вақт давомида ана шу улуғ даргоҳда турли лавозимларда фаолият олиб борди. Унинг олий даргоҳдаги ўкув даври машҳур филолог олимлар — академик

Воҳид Абдуллаев, профессорлар Улуф Турсунов, Абдураҳмон Саъдий, Юлия Авалиани, доцентлар — Раҳим Муқимов, Махмадали Юнусов, Саида Нарзуллаева, Яков Зундилович, Ориф Икромов, Абсалом Исломов кабиларнинг даврасида ўтди.

Олимдаги ўзбек халқ шевалари ва халқ оғзаки ижодиёти намуналарини ўрганишга қизиқиш унинг аспирантурада

ЭП ЭЪЗОЗИДАГИ ОЛИМ ЭДИ

таҳсил олиши учун замин яратди.

Аспирантурада нафақат ўзбек тили соҳасини, балки туркӣ тилларни кенг доирада ўрганишга мустаҳкам бел боғлаб, қиёсий тилшуносликка оид қатор илмий ишлар билан танишиб чиқди. Номзодлик имтиҳонларининг барчасини мұваффақиятли топширган ўш мутахассис «Ўзбек тилининг қарноб шеваси» мавзуси юзасидан таҳлилий ишларни ўтказди. Диссертация 1959 йилнинг 3 июлида Самарқанд давлат универсiteti қошидаги ихтисослаштирилган Ил-

мий кенгашда мұваффақиятли химоя қилинди.

Шу йиллари олим қизғин фаолият билан ҳам шуғулланди. У ўзбек шевашунослиги, ўзбек тили морфологияси, ўзбек тилининг содда гап синтаксиси, ўзбек тилининг лексикаси каби фанлардан Самдӯ талабаларига мъэрузалар ўқиб, амалий машгулолтар ўтказарди.

Олим ўқиган маъruzalар

кайта-қайта ишланди, ўкув кўлланмаларга айлантирилди, янги-янги илмий тадқиқотлар ўзага келди. «Ўзбек диалектологияси курсидан материаллар», «Ўзбек тили лексикасининг баъзи масалалари» (ҳаммуаллифликда), «Ўзбек диалектологиясидан очерклар» каби тадқиқотлари шулар жумласидандир.

Н.Ражабов ўз китобларида умумий түркологик материалларга ҳам эътибор берган. Бундай хусусиятни, айниқса, «Ўзбек диалектологиясидан очерклар» номли тадқиқотида аниқ кузатиш мумкин. Юқори-

даги иккى илмий асардан ташқари, устоз Назар Ражабовнинг қаламига

мансуб асарлар жуда кўп. «Назар Ражабовнинг олим ва мураббий», «Ўзбек диалектологияси лекциясида материаллар», «Ўзбек диалектологиясидан кўлланма», «Ўзбек халқ шевашунослигидан юзасидан тадқиқот олиб бораётган Алишержон, тарих фанлари номзоди, доцент Дилярахонларнинг ҳам у ёки бу дарожада хиссалари катта. Назар Ражабовнинг нафакат Самдӯ жамоаси ёки Самарқанд тилшунослик мактаби, балки ўзбекистон олимлари эҳтиром билан тилга олардилар. Тилшунослик фани ривожига алоҳида хисса қўшган, камтарин инсон Назар Ражабов ҳаёт бўлганида бу йил 80 ўшга тўларди...

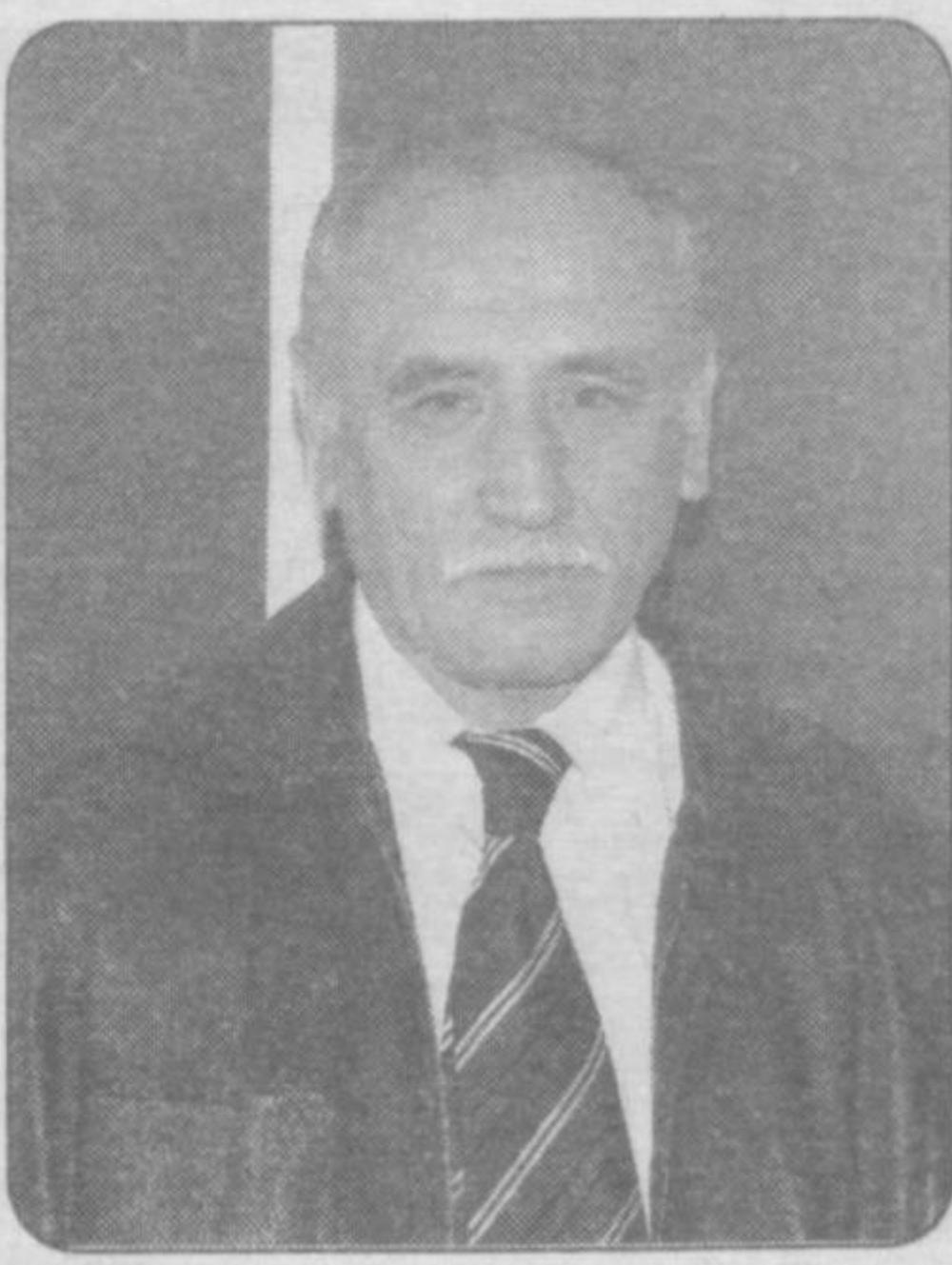
Олимнинг илмий фаолият

доираси кенгайиб, докторлик диссертацияси ёзиб тугалланди ва кенг илмий жамоатчилик мухомасига ҳавола этилди.

Назар Ражабовнинг эълон қилинган 500тадан ортиқ ишларидан 210таси соғ илмий, колгани эса илмий-оммабоб хисобланади. Албатта, бу ишларнинг ўзага келишида дом-

ТАШКИЛОТЧИ ВА ТАШАББУСКОР МУАЛЛИМ

Тез ривожланаётган ҳозирги ахборот асрида ҳамма нарса электроника-информатика орқали бошқариляпти. Шу боис, информатика ҳақида тушунча, ахборотларни рақамлар во-ситасида тасвирлаш, компьютерда, хужжатларни қайта ишлаш технологиялари билан боғлиқ ҳар бир жараённи шу соҳа мутахассислари яхши билишади. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўшлар мураббий, физика-математика фанлари номзоди Баҳодир Болтаев ана шу соҳадаги устозлардан биридир. У Ўзбекистонда кибернетика фани даргалари — Восил Қобулов, Маҳкам Зиёҳжоев маслаҳатларига амал қилиб, таълим фидойиси сифатида танилди. Ўрта мактабларда компьютер технологияларини ўқитишнинг илмий-ташкилий, услугий томонларини ишлаб чиқишида

фаол иштирок этиди.

Бугунги кунда «Информатика ва хисоблаш техникаси асослари» замонавий фан сифатида шаклланди. Янги фаннинг техник, услугий, илмий асосларини яратиш, етук кадрларни мактабданоқ тайёрлашга замин яратиш, турли дарслик, кўлланмалар ёзиши ташкиллаштиришинидан ўтказиб ўзидаги бор билимни шогирдларига ўргатишидир.

Муҳтор Маҳкамов, Аҳат Азаматов, Санжар Нағизов ва Баҳтиёр Каримов каби шогирдлари у кишини ҳақли равища устоз деб биладилар. Унинг ажойиб хислатларидан бири камтарлиги, доимо яхши кайфиятда муаммоларни ҳал этиши ва ўзидағи бор билимни шогирдларига ўргатишидир.

Баҳодир Болтаев Республика таълим марказида 1990 йилдан бўён фаолият юритиб, таълим соҳасига ахборот технологияларини жорий этиши усулларини кенг татбиқ этиш бўйича изланишлар олиб бормоқда. Унинг муаллифлигига чоп этилган илмий рисолалар ҳамда ўкув адабиётларида таълим жараёнини ахборотлаштириши, моделлаштириши ва

**И.МАННОПОВА,
РТМ методисти,
Баҳтиёр КАРИМОВ,
Чилонзор туманиндағи 90-мактаб
ўқитувчisi**

ланинг яқинлари, рафиқаси Ҳалима опа, фарзандлари — бугунги кунда юридик фанлари номзоди, доцент Насибаҳон, ўғли, сиёсатшунослик соҳасидаги тадқиқот олиб бораётган Алишержон, тарих фанлари номзоди, доцент Дилярахонларнинг ҳам у ёки бу дарожада хиссалари катта. Назар Ражабовнинг нафакат Самдӯ жамоаси ёки Самарқанд тилшунослик мактаби, балки ўзбекистон олимлари эҳтиром билан тилга олардилар. Тилшунослик фани ривожига алоҳида хисса қўшган, камтарин инсон Назар Ражабов ҳаёт бўлганида бу йил 80 ўшга тўларди...

Бугунги кунда тилшунослик олим Назар Ражабовнинг лексика, морфология, шевашунослик, услубшунослик, нутқ маданияти, қиёсий тилшунослик сингари соҳалар бўйича босмадан чиқкан қатор ишларидан олий ўкув юртлари ва мактаб ўқитувчилари, тадқиқотчи олимлар кенг фойдаланиб келишишади. Қуонарлиси, домла бошлаган ишларни унинг шогирдлари, фарзандлари давом этиришишмоқда.

**Алибек РУСТАМИЙ,
академик**

Канаданинг Ванкувер шаҳрида бўлиб ўтаётган XXI қиши Олимпиада ўйинларида спорт турлари макон ва замон танламаслигини яна бир карра исботлаб берди, де-йишмокда мусобақаларни синчилаб кузатиб келаётган мутахассислар. Энг муҳими, пухта тайёргарлик ва кучли ирода қайси спортчида мужассамлашган бўлса, у албатта, шоҳсупага кўтарилади.

Бунга биргина мисол қилиб, хитойликларнинг Ванкувердаги кутилмаган муваффақиятини айтиб ўтишимиз мумкин. Шорт-трек бўйича 3000 метрли эстафета баҳсларида чинниклар 4:06,610 сониялик кўрсаткич билан олтин медалга сазовор бўлди. Япон ва жанубий кореяликлар муз устида фигурали учиш баҳсларида деярли аутсайдерлар сафида тилга олинарди. Бу ҳолат кўп ийлар давомида узлуксиз тақорланиб кел-

кураш) чанғичилари 4x5 километрлик масофага эстафетали учиш борасида 49:31,6 натижага билан олтин медаль соҳиби бўлди. Бу борада иккинчи ва учинчи ўринларни АҚШ ҳамда Германия спортилари бўлишиб олди. Чанғифа иккакураш баҳслари "байроғи" шу билан туширилди.

Мусобақаларнинг энг мураккаби — фристайл бўйича аёллар ўртасида кечган ски-кросс финалида канадалик Эшли Макайвор

пешқадамлигини мустаҳкамлади.

Фристайнинг чанғидаги акробатикини амалга ошириш бўйича бўлган қизғин беллашувларида аёллар орасида австралиялик Лидия Лассида 214, 74 балл билан барча рақибаларини ортда қолдирди. 2- ва 3-ўринлар хитойликларга насиб қилди, Ли Нина ҳамда Го Синьсинь кумуш ва бронза медалини қўлга киритди. Бу борада эркаклар ўртасида кечган биринчиликда беларуслик Алексей Гришин 248, 41 балл жамғарип, олтин медаль соҳиблари сафидан жой олди. Америкалик Жерет Петерсон ҳамда хитойлик Лю Чжунчин кучли учлика кирди.

Тоғ чанғиси спорти бўйича аёллар ўртасида ўтказилган узун маршрути слалом баҳсларида германиялик Виктория Ребенс-

гани ҳам ҳақиқат. Бироқ, Канадада ўтаётган қиши Олимпиадада айнан улар кучли учликини ҳосил қилингани ётиборлидир. Жанубий Кореялик Ким Ю На эркин дастур асосида фигурали учиш бўйича аёллар ўртасида ўтказилган мусобақада 228,56 балл тўплаб, нафақат биринчи бўлди, балки жаҳон рекордини ҳам янгилади. Ундан кейинги ўринга эса япониялик Мао Асада 205,50 балл билан кўтарили, канадалик Жоанни Рошетт 3-ўринда қолиб кетди.

Бугунги тезкор даврда хар қандай спорт тури бўйича етарли шарт-шароит яратиш ва мунтазам равишда шуғулланиб, тажрибаларни бойитиб бориш имконияти жуда юқори. Бундан бир неча йил илгари спорта берилган ётибор билан бугунги эҳтиёжни солишириш ўринсиздир...

Ванкувер олимпиадасининг катта мусобақаларидан бири — аёллар ўртасида ўтказилган хоккей биринчилиги голиби ва совриндори номи маълум бўлди. Финалгача етиб келган иккি терма жамоа — Канада ва АҚШ ўртасида кечган ҳал қилувчи баҳс мезбонларнинг яққол устунлиги остида ўтмаган бўлса ҳам, якуний натижага ўйин суръатига мос бўлди — 2:0. Шундай қилиб, канадалик хоккейчилар ўз юритида ўтказилган олимпиада ўйинларида эришган зафари билан умумхисобда учинчи маротаба олимпиада чемпиони, деган шарафли номга сазовор бўлди.

Қиши Олимпиада ўйинларида умумжамоа бўйича еттинчи ўринни эгаллаб турган Австралия (иккиси

1-ўринга кўтарили). Норвегиялик Хедда Бернтсен 2-, франциялик Марион Жосран эса 3-ўринни олди. Шунинг билан фристайл бўйича барча медаль тўпламлари учун ўтказилиши режалаштирилган баҳслар ўз ниҳоясига етди.

Эркаклар ўртасида 4x10 километрга эстафетали чанғида учишида Швеция терма жамоаси энг юқори кўрсаткичга эришиди ва ҳақли равиша шоҳсупага кўтарили. Норвегиялик ва чехиялик чанғичилари кучли учликини тўлдириди. Аёллар ўртасида ўтган мусобақаларда (4x5 км.) эса норвегияликлар 1-, германияликлар 2- ва финляндияликлар 3-ўринни эгаллади. Чанғида учиш мухорабалари ҳали давом этмоқда.

Аёллар ўртасида 5 километрга конъида югуриш спорти бўйича кечган баҳсларда чехиялик Мартина Сабликова (6:50,91 сония) тенгизлигини намойиш етди. Голибдан +0,48 сония ортда қолган Штефани Бекерт (Германия) 2-ўрин, мезбонлар вакиласи Клара Хьюз (+4,82 сония) эса 3-ўрин билан кифояланди.

Бобслей бўйича аёллар ўртасида ўтказилган жуфтлик мусобақаларида канадаликлар — Кэйли Хамфрис ва Хизер Мойс умумхизнага битта олтинни қўшиб қўйган бўлса, уларнинг ватандoshлари Хелен Аппертон ва Эшли-Энн Браун битта кумуш медални тортиқ етди. Эрин Пэк ва Эланна Майерс америкаликларга навбатдаги бронзани тұхфа қилиб, терма жамоанинг умумий хисобдаги

бург олимпиада чемпиони бўлди. 2-ўрининг Тина Мазе (Словения) ва бронза медалга Элизабет Гергль (Австрия) эришиди.

Қисқа қилиб айтганда, эпчиллик ва ироданинг мустаҳкамлигини синовдан ўтказувчи мана шундай беллашувларда АҚШ спортилари ҳамон карвонбошилик қилмоқда, улар 8та олтин, 12та кумуш ва 12та бронза медаль жамғарди. 2-погонада кўрсатилган Германия жамоаси ҳам 8та олтин тўплаган, бироқ кумуш (11) ва бронза (7) борасида ортда коляпти. 3-ўринни мезбонлар ҳеч кимга бермай келяпти. Уларнинг хисобида ҳам 8та олтин бор, бта кумуш ва 3та бронза канадаликларнинг қиши Олимпиадага яхши тайёргарлик кўрганини билдиради. Россия термаси эса, мана, "Ванкувер ўйинлари" якунланайётган бир паллада ўнликка киришга эришиди. Улар 3та олтин, 4та кумуш ва бта бронза медаль тўплаган ҳолда 10-ўринга кўтарили.

Бугун қиши Олимпиаданинг 17-куни. Бобслей, тоғ чанғиси спорти, кёрлинг, чанғида учиш, сноубординг бўйича 1тадан медаллар тўплами, конъида югуриш бўйича эса 2та олтин медаль ўз эгаларига топширилди. Эртага — XXI қиши Олимпиаданинг энг охирги кунида чанғида учиш бўйича 1та олтин медаль учун баҳс борса, эркаклар ўртасида хоккей бўйича ўтказиладиган финал учрашуви мухлислар эҳтиборида бўлди.

Зоҳиджон ХОЛОВ
тайёрлади.

ҚИЗГИН ЎТМОКДА

Мактабимизда фарзандларини жисмонан соғлом ва баркамол қилиб тарбиялашга катта ётибор қаратилмоқда.

Ана шу мақсадда энг замонавий жиҳозлар билан таъминланган спорт зали ҳамиша гавжум. Бу ерда ўқувчилар нафақат жисмоний тарбия дарсларида, балки дарсдан ташқари пайтларида ҳам турли спорт ўйинлари билан шуғуланишади.

«Баркамол авлод йили»га бағишлиб мактаб миқёсида спорт ойликлари доирасидаги беллашувларга ўқувчилар жалб қилинмоқда. Айниқса, боладан жисмоний куч ва интилиш талаб қиласидан ҳаракатли ўйинларга ҳар бир бола қизиқади. Ўғил болаларга тўсиклар оша юғуриб, коптоқни дарвозага киритиш завқ бағишиласа, қизиқадан ҳаракатли ўйинларга ўзгача гашти бор. Яқинда эпчилликка, чақонликка жиҳозлар билан таъминланган спорт зали ҳамиша гавжум. Бу ерда ўқувчилар нафақат жисмоний тарбия дарсларида, балки дарсдан ташқари пайтларида ҳам турли спорт ўйинлари билан шуғуланишади.

«Баркамол авлод йили»га бағишиласа мактаб миқёсида спорт ойликлари доирасидаги беллашувларга ўқувчилар жалб қилинмоқда. Айниқса, боладан жисмоний куч ва интилиш талаб қиласидан ҳаракатли ўйинларга ҳар бир бола қизиқади. Ўғил болаларга тўсиклар оша юғуриб, коптоқни дарвозага киритиш завқ бағишиласа, қизиқадан ҳаракатли ўйинларга ўзгача гашти бор. Яқинда эпчилликка, чақонликка жиҳозлар билан таъминланган спорт зали ҳамиша гавжум. Бу ерда ўқувчилар нафақат жисмоний тарбия дарсларида, балки дарсдан ташқари пайтларида ҳам турли спорт ўйинлари билан шуғуланишади.

«Баркамол авлод йили»га бағишиласа мактаб миқёсида спорт ойликлари доирасидаги беллашувларга ўқувчилар жалб қилинмоқда. Айниқса, боладан жисмоний куч ва интилиш талаб қиласидан ҳаракатли ўйинларга ҳар бир бола қизиқади. Ўғил болаларга тўсиклар оша юғуриб, коптоқни дарвозага киритиш завқ бағишиласа, қизиқадан ҳаракатли ўйинларга ўзгача гашти бор. Яқинда эпчилликка, чақонликка жиҳозлар билан таъминланган спорт зали ҳамиша гавжум. Бу ерда ўқувчилар нафақат жисмоний тарбия дарсларида, балки дарсдан ташқари пайтларида ҳам турли спорт ўйинлари билан шуғуланишади.

Дилфузада мақсадда жиҳозлар билан таъминланган спорт зали ҳамиша гавжум. Бу ерда ўқувчилар нафақат жисмоний тарбия дарсларида, балки дарсдан ташқари пайтларида ҳам турли спорт ўйинлари билан шуғуланишади.

Дилфузада мақсадда жиҳозлар билан таъминланган спорт зали ҳамиша гавжум. Бу ерда ўқувчилар нафақат жисмоний тарбия дарсларида, балки дарсдан ташқари пайтларида ҳам турли спорт ўйинлари билан шуғуланишади.

ДИҚҚАТ!!! КУРСДОШЛАР УЧРАШУВИ

1985 йилда Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг «Ўзбек ва қозоқ филологияси» факультетини туттаган азиз курсдошлар! 2010 йилнинг 25 марта куни соат 9:00да институтни би-

тирганимизнинг 25 йиллигига бағишиланган юбилей кечамизга ташриф буоришингизни илтимос киламиз!

Учрашув жойи: Низомий Ганжавий ҳазратлари ҳайкаларининг ёнида.

Sport darvozasi

‘ЭВЕРТОН’: ОМАД КУНИДА КЕПАДИ...

Куни кеча Европа лигаси 1/16 финали жавоб учрашувлари бўлиб ўтди. Испания премьероси 23-турнида “Реал”га 6:2 ҳисобида имкониятни бой берган “Вильяреал” Германиядаги кечган жавоб учрашувида яна қақшаткич зарбага учради.

Инглизлар клуби “Эвертон” эса премьер лиганинг сўнгти иккى турнида эришган муваффақиятни тақорлай олмади. Келинг, учрашувларда қайд этилган ҳисоблар билан танишайлик: “Хапэзель”—“Рубин” 0:0, “Шахтер”—“Фулэм” 1:1, “Спортинг”—“Эвертон” 3:0, “Вольфсбург”—“Вильяреал” 4:1, “Униря”—“Ливерпуль” 1:3, “Ювентус”—“Аякс” 0:0, “Галатасарой”—“Атлетико” 1:2, “Рома”—“Панатинаикос” 2:3, “Валенсия”—“Брюгге” 3:0, ПСВ—“Гамбург” 3:2, “Фенербахче”—“Лилль” 1:1, “Вердер”—“Твенте” 4:1, “Андерлехт”—“Атлетик” 4:0, “Марсель”—“Копенгаген” 3:1, “Залцбург”—“Стандард” 0:0, “Бенфика”—“Герта” 4:0.

Голиб жамоалар энди нимчорак финалда қуйидаги-ча беллашади: “Рубин”—“Вольфсбург”, “Лилль”—“Ливерпуль”, “Валенсия”—“Вердер”, “Ювентус”—“Фулэм”, “Бенфика”—“Марсель”, “Атлетико”—“Спортинг”, “Гамбург”—“Андерлехт”, “Панатинаикос”—“Стандард”. Дастребаки матчлар 11 марта кунига, жавоб учрашувлари эса 18 марта белгиланган.

ЭРНЕСТ — ЧОРАК ФИНАЛДА

Дунёнинг турли бурчакларида тенис бўйича бир қатор ҳалқаро турнирлар бўлиб ўтмоқда. Уларнинг орасида ютуқ жамғармаси энг юқори бўлганлардан бири — 1 619 500 долларни ташкил этувчи — «Barclays Dubai Tennis Championships» бўлса, ажаб эмас.

Мазкур турнирнинг учинчи доирасида россиялик Михаил Южний билан сербиялик Янко Типсаревич ўзаро баҳлашади. Унда 6:3, 6:4 ҳисоби қайд этилди. Южний ярим финалда Юрген Мельцер ва Марин Чилич жуфтлиги голибига қарши кортга тушади.


Яна бир турнир “Delray Beach International Tennis Championships” (Делрей-Бич ҳалқаро чемпионати) дейнномланган бўлиб, ютуқ жамғармаси 442 500 долларни ташкил этади. Эркаклар ўртасида кечган яккали мусобақаларнинг иккичи доирасида латвиялик Эрнест Гулбис рақиби Теймураз Габашвилига ҳеч қандай имконият қолдирмади (6:1, 6:4) ва чорак финалга йўл олди. У 1/4 финалда аргентиналик Леонардо Майерга қарши ўйнайди.

МАРКАЗИЙ ТУР ГОЛИБИ — “КЛИВЛЕНД”

Миллий баскетбол ассоциацияси (МБА) мунтазам чемпионатида марказий учрашув сифатида ётироф этилган — «Бостон» ва «Кливленд» жамоалари тўқнашуви бўлиб ўтди.

Унда меҳмонлар сезиларни устунликка эришиди ва 88:108 (31:21, 25:27, 18:25, 14:35) кўриниш олди. Айтib ўтиш жоизки, ўйин аввалида бирор вазиятга мослашиши қийин бўлган “Кливленд” матчнинг иккичи яримда ташаббуси ўз кўлига олди ва “Бостон”га ҳеч қандай имконият қолдирмади. Бостонликлардан энг кўп очкни Р. Аллен (21та) ишлаб берган бўлса, голиблар сафида ҳаракатланган Жеймс 36 очко жамғарди.

Хурматли ва азиз дўстимиз Рамазон БАКОЕВ!
Сизни ёшиңгиз билан курсдошлар номидан самимий кутлаймиз! Сизга узоқ умр, бахт-саодат т

Ma'rifat**TA'SIS
ETUVCHILAR:**

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Olyi va o'rta maxsus ta'limgan vazirligi, O'zbekiston Ta'limgan va fan xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir vazifasini vaqtincha bajaruvchi:
Bahodir JOVLIYEV

Tahrir hay'ati: Rustam AHLIDINOV, Jumanazar BEKNAZAROV, Xurshid DO'ST MUHAMMEDOV, Akmal ISLOMOV (mas'ul kotib), Mahmuda MURZAYEVA, Eshod NABIYEV, Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinnbosari), Abdusamat RAHIMOV, Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinnbosari, "Uchitel' Uzbekistana"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Uchitel' Uzbekistana"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida
№ 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

INDEKS: 149, 150. G-122.
Tiragi 46517.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

Navbatchi muharrir:
Rayhona XO'JAYEVA.
Navbatchi:
Dilshod KARIMOV.

«Ma'rifat» dan materiallarni ko'chirib bosish tahriri yarat
ruxsati bilan amalga oshirilishi shart. Tahriri yataq yuborilgan
materiallar muallifiga qaytarilmaydi.
Belgisi ostida reklama materiallari beriladi.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

E-mail: info@marifat.uz
Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib — 233-99-15, umumiy o'rta
va maktabgacha ta'limgan yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan,
oly va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limgan yangiliklari bo'limi
— 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti
yangiliklari bo'limi — 236-54-26, ma'naviyat va maktabdan
tashqari ta'limgan yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat,
xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58,
reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxona manzili: «Buyuk Turon»
ko'chasi, 41-uy

Bosishga topshirish
vaqt — 21.00.
Topshirildi — 22.00
Yuza jacunni — 21.00